

БЯРОЗКА

Для тых, хто хоча разабрацца ў гісторыі,
сучаснасці, сабе!

САКАВІК — КРАСАВІК

ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

Выдаецца са снежня 1924 года.

У 1974 годзе часопіс узнагароджаны
ордэнам «Знак Пашаны»

Выходзіць адзін раз у два месяцы.

Галоўны рэдактар **Алена МАСЛА**

Рэдактары аддзелаў: **Галіна ПШОНИК,**
Алена МАЛЬЧЭЎСКАЯ, Арцём КАВАЛЕЎСКИ
Дызайнер **Руслан НАЙДЗЕН**

Мастацкі рэдактар

Віктар КАЛІНІН

Тэхнічнае рэдагаванне і вёрстка Любові КАСЦЮКЕВІЧ

Стыльрэдактар Яна ЯВІЧ

**Рэдакцыя не рэцэнзуе і не вяртае дасланыя рукапісы.
Пры адсутнасці дадзеных аўтара ганарар не лічываецца.
Пры перадруку спасылка на «Бярозку» абавязковая.**

Адрас для карэспандэнцыі: 220034, Мінск, вул. Захарава, 19,
«Бярозка». **E-mail: bjarozka@mail.ru. Тэлефон рэдакцыі: 288-24-62.**

Падпісана да друку 9.04.2010. Фармат 70 x 100 ¹/₁₆. Папера афсетная.
Друк афсетны. Умоўн. друк. арк. 5,2. Ул.-выд. арк. 5,19.
Тыраж 1561 экз. Заказ 937.

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства

«Выдавецтва «Беларускі Дом друку».

220013, Мінск, праспект Незалежнасці, 79.

ЛП № 02330/0494179 ад 03.04.2009 г.

Часопіс «Бярозка» зарэгістраваны ў Міністэрстве інфармацыі РБ.

Рэг. нум. 210.

© «Бярозка», 2010.

**Заснавальнікі — Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь;
рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Літаратура і Мастацтва»**

Рад 1
месца 2

Мальцевская

Далягляды
НАШ СЯБАР САРДЗІНІЯ 4

Проза
МАРЫ БУІКУ. Казка 6
Раберта ПІЛІ

Верасок
ВІЛЬНЯ. ПАЧАТАК РАМАНА 10
Ксенія ШТАЛЕНКОВА

АДВАРОТНЫ БОК ЛЮСТРА. Урывак з рамана 12
Ксенія ШТАЛЕНКОВА

ЗНАЁМЦЕСЯ: «КУПАЛІНКА» 18

Цяжкасці росту
АДЗІН СУПРАЦЬ УСІХ 22
Вера ЕРМАКОВА

Кантрамарка
«СТАЛІЦА ЭРАУНД» І ЯЕ ЖЫХАРЫ 26
Алена МАЛЬЧЭУСКАЯ

Паэзія
Рагнед МАЛАХОЎСКІ. Вершы 30

Памяць
ТАКАЯ ЯНА, ЗЯМЛЯ... 31
Маргарыта СТРАЛЬЧЭНЯ

Міні-плакат 32-33

НА ШЛЯХУ ДА БОГА (Маналог маёй дачкі Аксаны) 34
Вадзім СПРЫНЧАН

Перапіска 35

Сеціва
ЦУДЫ І ПАСТКІ САЦЫЯЛЬНЫХ СЕТАК 36
Кацярына ХАДАРОВІЧ

Скарбы тваёй радзімы
40 **ЖЫВЫЯ КАМЯНІ**
Ірына КЛІМКОВІЧ

Ручкі не ў кручкі
43 **НАСУСТРАЧ ЛЕТУ!**
Юлія МІНІЧ

62 **ПАДАРОЖЖА Ў КРАІНУ ЛЯЛЕК**
Алена СЦЯПАНАВА

Дагары нагамі
44 **ЖЫЦЦЁ «ПА ВЕРТЫКАЛІ»**
Дар'я КАСТЭНКА

IQ-клуб
48 **Аляксандр ЛЕВІТАС: «УСЕ ПАСПЯХОВЫЯ ЛЮДЗІ — ШМАТМЕРНЫЯ»**

51 **12 ПРОБНЫХ ПЫТАННЯЎ**

53 **Конкурс «За адной партай»**

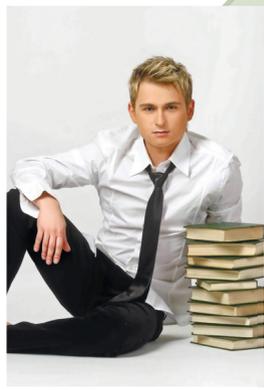
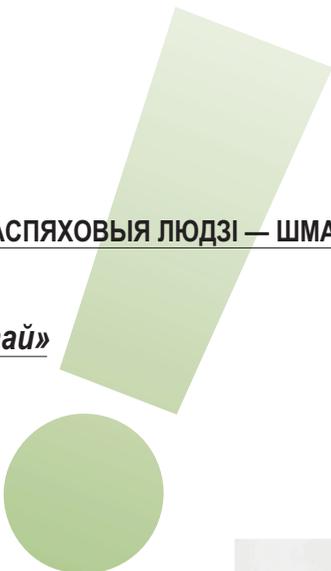
Сцэнарый свята
54 **СЁМУХА**
Марына ФЕДАРЭНКА

Думкі ўслых
57 **ДЗЕ ЯНО, ТОЕ ЛЕПШАЕ?**
Вольга ГУРНОЎСКАЯ

Дынамік
58 **Аляксей ХЛЯСТОЎ: «Я РАМАНТЫК ПА НАТУРЫ»**
Вольга НАВАЖЫЛАВА

61 **КОНКУРС. ВІКТАРЫНА**

Наш вернісаж
64 **ЧАГО МНОГА З ЧАРОЎНАГА РОГА?**
Алена МАЛЬЧЭЎСКАЯ

НАШ СЯБАР

Паводле старажытнай легенды, назва «Сардзінія» ўтворана ад антычнага імя «Сандалія».

Мясцовыя жыхары сцвярджаюць, што Бог, ствараючы свет, пакінуў свой след у самым цэнтры Міжземнага мора.

Такім чынам і з'явіўся гэты ўнікальны востраў, абрысы якога і цяпер нагадваюць падэшву сандалі.

САРДЗІНІЯ

Сардзінія — другі па велічыні (пасля Сіцыліі) востраў у Міжземным моры, размешчаны ў цэнтры яго заходняга басейна. Гэта адзін з дваццаці рэгіёнаў Італьянскай Рэспублікі з уласнай аўтаноміяй. Яго афіцыйная назва — Аўтаномны рэгіён Сардзінія.

Сталіца Сардзініі — горад Кальяры — знаходзіцца ў цэнтры аднайменнага заліва, паміж прыбярэжнымі вадаёмамі і салянымі месцанараджэннямі, на краі паўднёвай раўніны Кампідана. Іншыя значныя гарады вострава: Сасары, Альгера, Ольбія, Ланузеі, Нуаро, Арыстана, Куарту Санта Элена, Карбонія, Іглесіас...

На паўднёвым усходзе Сардзінія амываецца Цірэнскім морам, на захадзе — Сардзінскім, а на поўначы цераз праліў Боке дзі Баніфаца яна мяжуе з востравам Корсіка.

Насельніцтва Сардзініі складае каля 1 700 000 жыхароў. Плошча тэрыторыі — 24089 квадратных кіламетраў. Шчыльнасць заселенасці вострава вельмі нізкая — 69 жыхароў на квадратны кіламетр. Прыблізна чацвёртая частка насельніцтва Сардзініі сканцэнтравана ў горадзе Кальяры і яго ваколіцах. Летам насельніцтва вострава павялічваецца больш чым у два разы — за кошт турыстаў.

Ужо больш за дзесяць гадоў вельмі інтэнсіўна развіваюцца адносіны паміж Сардзініяй і Беларуссю. Ажыццяўляюцца культурныя і студэнцкія абмены, узаемныя відзіты палітыкаў і прадпрыемальнікаў, сустрэчы моладзі.

Магчымымі сяброўскія стасункі становяцца дзякуючы намаганням многіх людзей. У тым ліку і Раберта Пілі, сардзінскага палітычнага дзеяча, а таксама пісьменніка.

Раберта Пілі любяць і паважаюць на радзіме. У сваім рэгіёне ён дамагаецца аднаўлення статуса сардзінскай мовы як афіцыйнай разам з італьянскай. Па яго ініцыятыве праводзяцца шматлікія канферэнцыі і даследчыя работы па гэтай праблеме, наладжваюцца курсы сардзінскай мовы... Таксама сеньёр Раберта аказвае падтрымку творчым людзям — пісьменнікам, тэатральным рэжысёрам.

Чытачоў «Бязрозкі» мы знаёмім з казкай «Мары Буіку». Напісаў яе Раберта Пілі на сардзінскай мове. Казка атрымала вядомасць і прызнанне на радзіме аўтара. І сеньёр Раберта вырашыў падараваць гэты твор і беларускім дзецям — на знак сімпатыі і ўдзячнасці да нашай краіны.

Мары Буіку

Раберта ПІЛІ

Даўным-даўно на ўскраіне вялікага мястэчка, у маленькім лядашчым дамку жыла была адна сям'я. Бацьку звалі Марціна, маці Эфізіяй, а іхняга сынка — Буіку. У хлопчыка былі каштанавыя валасы і жывыя чорныя вочы. Сям'я жыла небагата, ім належаў толькі маленькі дом, гарод і невялікая частка лесу. Марціна быў лесарубам, але, не маючы грузавіка, быў вымушаны прадаваць драўніну аднаму мясцоваму гандляру, які вывозіў яе на сваёй машыне і перапрадаваў. Зарабляў Марціна мала, ледзь хапала на пракорм сям'і.

Зямлю ён атрымаў у спадчыну ад сваёй багатай цётчкі. Зямля была добрая, урадлівая, але Марціна не мог урабляць яе так, як хацелася б: на ўчастку не было ані вады, ані арашальнай сістэмы. А з прылад мелася ў лесаруба адна толькі маленькая матыка. Мужчына працаваў як пракляты, але яму выпадала вырасціць толькі крыху агародніны і бобу з канца зімы да мая. Нягледзячы на неверагодную бядноту, Марціна з жонкаю ніколі не журыліся і спакойна прымалі ўсе жыццёвыя цяжкасці. Шмат чаго не хапала ў іх доме: елі яны толькі бульбу, кукурузную кашу і боб — словам, тое, што збіралі з гарода.

Буіку сталаў і пачынаў разумець, у якіх умовах жывуць ягоныя бацькі. Ён вельмі спачуваў ім. Калі сям'я збіралася разам, хлопчык здаваўся вясёлым і жыццярэдасным, але калі ён заставаўся сам-насам, яго апаноўваў смутак. Вось і тым ранкам ён апынуўся ў лесе і сядзеў на паваленым дрэве. «Чаму ты плачаш?» — пачуў ён нечы голас. Малы здзівіўся і ўзняў галаву. Перад ім стаяла прыгожая дзяўчына, яна ласка-

Малюнак Марысі ЛОСЬ

ва ўсміхалася, і хлопчыку здалося, што ён спіць з расплюшчанымі вачыма. Прыгожая дзяўчына падышла да дрэва і села побач з хлопчыкам.

— Ну дык як, малыш, ты распавядзеш мне пра прычыну твайго смутку?

— Але хто ты такая? — здзіўлена запытаўся хлопчык. — Ты пані? Мая мама кажа, што ўсе пані вельмі прыгожыя і апранутыя ў цудоўныя строі, — хлопчык са здзіўленнем разглядаў прыгожы блакітны плашч на плячах дзяўчыны.

— Ведаю, мой хлопча, чаму ты невясёлы, нават калі б ты не захацеў казаць мне аб гэтым. Ведаю, што цябе бянтэжыць беднасць тваіх бацькоў, але табе пашанцавала, таму што яны добрыя людзі і вельмі любяць цябе. Я хачу дапамагчы вам. Вось убачыш: праз пэўны час бацька знойдзе грошы на лячэнне тваёй матулі і набудзе прыгожыя рэчы.

— Але адкуль ты ўсё ведаеш? Ты, відаць, чараўніца?

— Цяпер ужо ніхто не верыць у фэй, толькі такія даверлівыя і добрыя дзеці, як ты, упэўненыя, што чараўнікі яшчэ існуюць. Але ты нікому не кажы пра нашу сустрэчу. Гэта павінна быць нашай таямніцай, і я змагу табе дапамагчы толькі пры гэтай умове.

Хлопчык некалькі разоў кінуў у знак згоды.

— А зараз я раскажу, што табе трэба зрабіць, каб дапамагчы свайму бацьку. Выкапай матыкай шмат невялікіх лунак і пакладзі туды частку насення агародніны і бобу, што ёсць у вас дома. Ты зразумеў мяне?

Як толькі хлопчык вярнуўся дадому, ён падбег да бацькі і папрасіў яго выкапаць лункі, пакласці ў іх насенне і пасля засыпаць зямлёю.

— Але насенне не прарасце, мой сыне, таму што зямля а гэтай пары вельмі сухая, і наша праца будзе марнай.

Заўважыўшы расчараванне малога, Марціна расчуліўся.

— Добра, я падрыхтую лункі.

Раніцай, калі мужчына выйшаў на панадворак і накіраваўся сячы дровы, ля дома ён убачыў казу, якая, блеючы, падышла да яго. Марціна падумаў, што жывёліна адбілася ад статка, які пасвіўся ў гарах. Ён заўважыў, што вымя ў казы набракла, і папрасіў жонку прынесці вядро, каб падаіць казу. Надой ён аддаў жонцы, папрасіўшы прыгатаваць яму гарачага малака з ячменем. Каза ж засталася каля дома і не збіралася нікуды адыходзіць. Марціна здзіўся і вырашыў ісці ў местачковы муніцыпалітэт да карабінераў, каб пакінуць там заяву аб знаходцы казы на сваім двары. Па дарозе ён паведаміў пра казу і іншым людзям, якія ведалі мясцовых пастухоў, каб тыя забралі сваю жывёліну. На ўскраіне мястэчка ён сустрэў свайго сябра Джавані.

8 — Я менавіта цябе і шукаў, Марціна. Хацеў папрасіць аб адной паслуге. Нядаўна я набыў сабе трактар, каб працаваць у садах і на вінаградніках. І мул пакуль мне не патрэбны. Ды і жонка пераконвае мяне, каб я ад яго пазбавіўся, бо дужа ж смярдзіць у хляве. Але мне шкада яго прадаваць, і я прашу цябе пэўны час паклапаціцца аб ім, а я і воз, і плуг табе дам, і іншыя інструменты...

— Дзякуй табе, Джавані, але я не магу прыняць тваёй прапановы, бо не ў стане заплаціць, няма ў мяне грошай.

— А хто пытаўся ў цябе пра грошы? — адказаў Джавані. — Я дам табе гэта ўсё бясплатна і дапамагу пабудаваць хлеў для мула і сховішча для воза. Ты зможаш карыстацца ўсім, як захочаш, і я рады пазычыць табе, бо ведаю: ты шчыры і добрасумленны чалавек і выкарыстаеш усё найлепшым чынам. Ага, і яшчэ, Марціна, я не зусім добра ўмею араць на трактары і не хацеў бы пачынаць са сваіх вінаграднікаў, бо баюся іх пашкодзіць. Дазволь мне папрактыкавацца на тваёй зямлі. Калі ты згодны, я апрацую табе ўвесь участкак. Вядома, я выканаю гэта бясплатна, бо ты мне робіш вялікую паслугу.

Марціна падзякаваў сябру і падумаў, што ўдача сама знайшла яго, і таму ён звярнуўся з малітваю да Бога. Цяпер, у перыяд дажджоў, ён мог бы добра папрацаваць на зямлі, з чаго меў бы невялікую вырчку.

Вярнуўшыся дадому, ён убачыў Буіку. Сын ляцеў яму насустрач і тут жа паведаміў, што іх насенне прарасло.

— Гэтага не можа быць, бо не мінула і некалькіх дзён з моманту высадкі насення, яно не магло так хутка ўзысці!

Але сын узяў яго за руку і па-вёў на ўчастак. Марціна вельмі здзівіўся, убачыўшы невялікія парасткі, што пазіралі з лункак. Ён падумаў, што ўжо праз колькі дзён сонца высушыць іх, але нічога не сказаў, каб не засмуціць сына.

У гэтую ж раніцу Джавані

Малюнак Марысі ЛОСЬ

прывёў свайго мула з возам і прынёс некалькі пакаў аўса. А пасля Марціна з сябрам з бярвення і галля збудавалі хлёў для мула. Па абедзе Джавані прыехаў на трактары і араў зямлю да наступнай раніцы. Пасля адыходу сябра Марціна раптам згадаў аб высаджанай агародніне і разам з сынам пайшоў яе агледзець. Хлопчык радасна паказваў на расліны, якія за гэты час паспелі значна вырасці і стаялі цяпер ва ўсёй сваёй красе. Неўзабаве гарод стракацеў множам кусцікаў салаты, фасолі, гароху, баклажанаў і перцу. Расліны зусім не пацярпелі ад засухі, і ўжо праз тыдзень Марціна ўзяў вялікія кошыкі, якія раней выкарыстоўваў для дроваў, напоўніў іх толькі што зрэзанымі пучкамі салаты і латуку, пагрузіў на воз і паехаў у мястэчка. У мястэчку ён спыніўся каля крамы свайго прыяцеля Франчэска, які гандляваў садавінай і агароднінай, і запытаўся, ці не хоча той купіць у яго што-небудзь. Прыяцель падышоў да воза і аслупянеў: кошыкі поўніліся найсвяжэйшай агароднінай. Ён узяў адзін пучок салаты і, узважыўшы яго, сказаў, што ў ім не менш за тры кілаграмы. Далей, разрэзаўшы пучок напалам, ён пераканаўся, што салата свежая і сакавітая ўнутры.

— Дзе ты ўзяў гэта, Марціна? Мне яшчэ не даводзілася бачыць такой добрай і свежай салаты.

— Я вырасціў усё гэта ў сваім гародзе, і мне хацелася б, каб ты купіў у мяне частку ўраджаю, — адказаў Марціна.

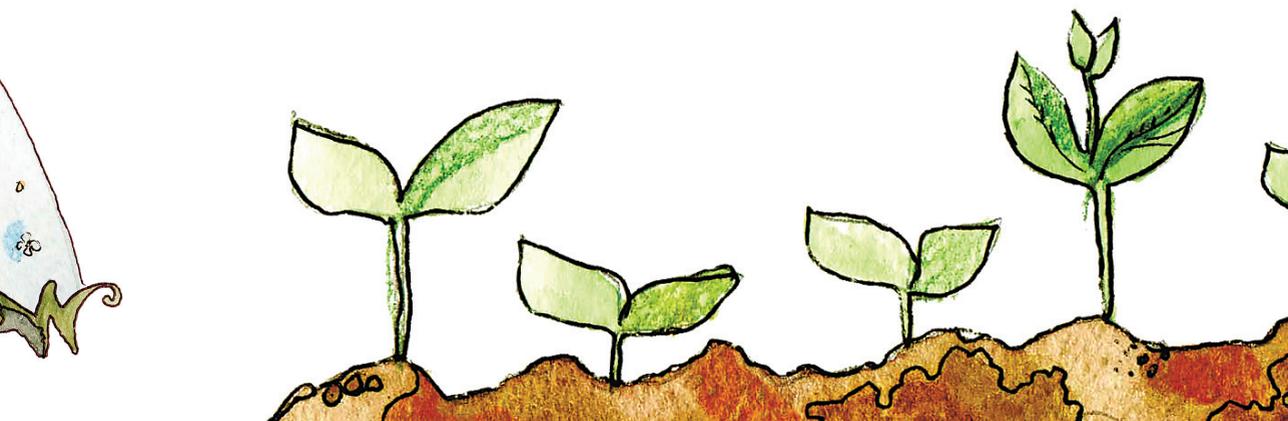
— Частку?! Ды я куплю ў цябе ўсё і добра за гэта заплачу.

Яны выгрузілі ўвесь тавар у суседняе памяшканне і ўзважылі яго.

— Тут сто пяцьдзесят кілаграмаў салаты і сто трыццаць латуку. За салату я заплачу табе дзве з паловаю тысячы лір за кілаграм, а латук вазьму па дзве тысячы. Згодны? Калі мой гандаль угару пойдзе, я змагу даць табе яшчэ больш, але паабяцай мне, што ўсе свае прадукты будзеш прадаваць толькі мне. Ты ведаеш, што я дастаўляю агародніну ва ўсе найбліжэйшыя мястэчкі і гарады. Прыходзь увечары, і мы разлічымся.

Марціна быў на сёмым небе ад шчасця і, як толькі вярнуўся дадому, адразу ж расказаў усё жонцы. Буіку з пяшчотаю глядзеў на бацьку ў той час, калі слёзы баразнілі ягоны твар. Бацька ўзяў хлопчыка на рукі і доўга абдымаў яго. Праз некаторы час Буіку пабег у лес, сеў на тое ж самае дрэва і стаў чакаць дзяўчыну ў блакітным плашчы, пакуль не заснуў. Фея заўважыла скурчанага, замёрзлага малога і накрыла яго цёплым плашчом. Больш яны ніколі не сустракаліся, але гэты плашч ахоўваў Буіку на працягу ўсяго яго жыцця.

Пераклад з сардзінскай мовы

ВІЛЬНЯ. ПАЧАТАК РАМАНА

Фота з асабістага архіва Ксеніі ШТАЛЕНКОВАЙ

Ты ўвесь час жывеш у гэтым горадзе, ходзіш побач з гэтымі будынкамі і дыхаеш выхлапнымі газамі. У свае амаль шаснаццаць гадоў цвёрда верыш у дзве речы: тэорыю гравітацыі і Сеціва. Калі табе кажуць пра рамантыку і прыгоды, ты спагадліва ўсміхаешся і стомлена адказваеш, што ўсё гэта ў мінулым і дарэмныя мары не для цябе. І толькі ўвечары, кладучыся спаць, сумуеш пра часы, у якія ніколі не трапіш, марыш пра нездзяйсняльнае і нават не здагадваешся, што трэба ўсяго толькі зазірнуць у люстра...

З чаго ўсё пачалося? Пяць гадоў таму на ўроку літаратуры мы атрымалі заданне: напісаць невялікае апавяданне ці пачатак рамана. Заданне мне спадабалася, неяк лёгка з'явіўся сюжэт, імёны герояў, і адразу напісалася некалькі раздзелаў. З самага пачатку я вырашыла, што раман мой будзе прыгодніцкім, да таго ж, абавязкова нейкім чынам звязаны з гісторыяй, бо гэтая навука заўжды вабіла мяне, асабліва — гісторыя нашай краіны. Але, як кожны чалавек у дванаццаць гадоў, я любіла крыху памарыць аб нечым неверагодным, таму і з'явілася ідэя напісаць пра дзяўчынку, якая пры дапамозе лю-

стра пераходзіць з сучаснасці ў XVI стагоддзе. Люстэрка, якое часта з'яўляецца ў легендах і асацыіруецца з чымсьці таёмнічым, падалося найлепшым сродкам сувязі з даўніной. Але акрамя фантазіі і любові да прыгод для напісання рамана трэба было яшчэ нешта. І гэта нешта — адчуванне канкрэтных гістарычных рэалій — з'явілася ў мяне толькі пасля таго, як я пабывала ў Вільні.

Гэты горад назаўсёды застанецца ў маім сэрцы, бо менавіта ён натхніў мяне на далейшае напісанне рамана. Калі шпацыруеш па вузенькіх вулках Старога горада, здаецца, што ўсё тут дыхае

даўніной: кожны будынак мае сваю непаўторную гісторыю. Сядзячы на Замкавай сцяне, я амаль бачыла, як жывуць мае героі. Таму, калі вярнулася дадому, справа пайшла даволі хутка. Потым я апынулася ў Кракаве, пабачыла Вавель, Катэдру ды кракаўскі Стары горад, але ўсё ж самымі моцнымі засталіся ўражанні ад Вільні, — таму пра яе заўсёды думаю з вялікай пяшчотай!

Некалькі разоў перапісвала я сваю кнігу, нешта мяняла, ад нечага адмаўлялася, але галоўная ідэя заставалася тая ж самая: два чалавекі з зусім розных часоў сустракаюцца самым неверагодным чынам, ім выпадае даведацца пра таямніцу

люстра, пабываць пры каралеўскім двары Жыгімонта II Аўгуста і Барбары Радзівіл, апынуцца ў самым віры інтрыг і змоў.

Спадзяюся, што майму чытачу спадабаецца гэтая гісторыя, спадабаюцца Міхал з Басяй. Таксама спадзяюся я і на тое, што мой чытач зацікавіцца культурнай і гістарычнай спадчынай нашай краіны, якая, на маю думку, з'яўляецца найцікавейшай у свеце! Мабыць, мой чытач і сам калі-небудзь наведае Вільню і пазнае мясціны, дзе шпацыравалі разам мае героі. І, магчыма, палюбіць гэты цудоўны горад, як палюбіла яго я, адкрые для сябе нешта і нават прыдумае сваю фантастычную гісторыю...

Ксенія ШТАЛЕНКОВА, гімназія № 11 г. Мінска, 11 «А» клас

Фота Арцёма КАВАЛЕУСКАГА

Малюнак Вадзіма БАГРЫЯ

— Ну што ж, усё-такі яна... Значыцца, гэта твой выбар? — ціха прамармытаў стары сабе пад нос, пазіраючы ў вакно скрозь вузкую шчыліну паміж фіранкамі.

На залітым сонечным святлом ходніку стаяла дзяўчына гадоў пятнаццаці, пільна ўглядаючыся ў вітрыну антыкварнай крамы. Гэтая крама належала яму, і ён вельмі добра ведаў, што ў вітрыне няма нічога прывабнага для такой юнай

асобы. Там была толькі адна рэч, і гэтая рэч сама абірала сабе гаспадара. Аднак ці гаспадара?

Ён апусціў фіранку і нервова прайшоўся па кабінце. На працягу ўсяго свайго жыцця ён задаваў сабе гэтае пытанне. Хто яны: гаспадары ці паслухмяныя выканаўцы чыёйсьці неведомай волі?

— Та-ак, пэўна, старэю, калі ўпадаю ў такі чорны містыцызм, — прамовіў ён з прыкрасцю. — А мабыць, гэта і лепш? Усё

роўна раней ці пазней мне спатрэбіцца нехта яшчэ.

Ён ізноў падышоў да акна і паглядзеў уніз.

— Яна ж яшчэ зусім дзіцянё. Я заўжды думаў, што гэта будзе нехта старэйшы і ніяк не дзяўчо. Спадзяюся, ты разумееш, што робіш, — ціха сказаў ён, пазіраючы на дзяўчыну, якая, нібы зачараваная, стаяла перад шыбай.

На наступны дзень яна прыйшла зноў. І праз дзень прыйшла. Ён ведаў, як гэта здараецца: калі яно абрала цябе, нават думаць ні аб чым немагчыма, акрамя як пра яго, так і цягне ўвесь час бліжэй да яго. Яна, напэўна,

Урывак з рамана

ужо і бацькам усе вушы пратрубіла. Ды толькі хто дазволіць свайму дзіцяці набыць такую дарагую рэч? Трэба праверыць, дзе яна жыве. Як дамовіцца з бацькамі, ён зможа прыдумаць.

Дзяўчына кінула на вітрыну развітальны позірк і павольна пацягнулася прэч ад антыкварнай крамы. Хутчэй, хутчэй бегчы за ёй! Мабыць, даручыць каму-небудзь са служачых? У яго ж узросце «спяшацца» нават неяк непрыстойна. Хаця не, справа адказная, пакуль усё растлумачыць ім, час будзе змарнаваны, і дзяўчына пойдзе. Сам, усё сам!

Крыху паблукаўшы па вуліцах, дзяўчына выйшла да старой камяніцы са свежа-пафарбаваным фасадам і, адамкнуўшы ключом веснічкі, знікла за брамай. Пастаяўшы яшчэ некалькі хвілін перад яе домам, ён у роздуме рушыў назад. Зараз ён ведаў, дзе яна жыве, але гэтага было недастаткова.

Вярнуўшыся ў краму, ён загадаў перавесіць люстра з вітрыны ў залу. Прадаўцы выканалі загад гаспадара. Ён падышоў да люстра бліжэй.

— Ты свой выбар зрабіла. Я разумею цябе. Але не магу адправіць дзяўчыну ў невядомае, бо яе жыццё можа апынуцца ў небяспецы, пра якую яна нават не падрае. Я павінен быць упэўнены, што ў гэты першы раз ёй нічога не пагражае.

Ён правёў рукою па раме, зноў намацаўшы павырэзваныя на дрэве лічбы, якія ўжо даўно не давалі яму спакою.

— Няўжо так проста? Ну, а чаму ж не? Паспрабуем.

У гэты раз яна вырашыла прывесці сюды сваю маці. Увесь час, пакуль яны ішлі да крамы, Бася распавядала пра люстра і пераконвала маці, што трэба купіць яго. Нельга сказаць, быццам маці была ў захапленні ад гэтай ідэі.

— Бася, ты ўяўляеш — яны за яго такую цану заламілі! — усклікнула маці, вярнуўшыся ад прадаўца. — Яно, вядома, прыгожае, але за такія грошы...

Бася ўмольна працягвала:

— Ну, мам, яно мне так падабаецца! Паглядзі, якое яно!

— Якое?

— Загадкавае! — з захапленнем прамовіла дзяўчына.

— Ох, Баська! Загадкавае, — стомлена прамармытала маці, пакруціўшы галавой.

Абедзве ў нерашучасці стаялі перад люстрам і разглядалі яго.

Раптам у залу зайшоў франтавата апрануты паджылы спадар, якога Бася ўжо аднойчы тут сустрэла. Ubачыўшы дзяўчынку і яе маці побач з люстрам, элегантны дзядок задаволена ўсмінуўся і падышоў да іх.

— Цікавіцеся? — запытаўся ён, кінуўшы сваёй вострай бародкай у бок люстра.

Маці павярнулася да яго:

— О, у гэтай крамцы цэны адбіваюць усялякі інтарэс!

— Мам! — Бася тузанула яе за рукаў.

— Ну што, Бася? Ці не так?

— Так, вы маеце рацыю, — пагадзіўся стары.

Маці зноў павярнулася да люстра, акідаючы яго няўпэўненым позіркам. Бася бесцырымонна разглядала старога. Заўважыўшы гэта, ён раптам схамянуўся:

— Ах, дарэчы! Дазвольце прадставіцца. Гаспадар гэтай крамкі — Альбрэхт Штоф.

Маці пачырванела і з недаверам зірнула на старога. Каб спыніць няёмкую паўзу, Бася працягнула яму руку:

— Барбара. А гэта мая маці.

- 14 Стары маляўніча закаціў вочы і пляснуў рукамі.
 — Не можа гэтага быць! Вы мяне падманваеце — ніколі б не падумаў.
 Маці манерна працягнула руку для пацалунка:
 — Паліна.
 — Дык значыцца, вас цікавіць гэтае люстра, так? — спытаў пан Штоф.
 — Так, вельмі! — усклікнула Бася, з надзеяй пазіраючы на старога.
 — Але яно вельмі дарагое, — паспыхалася ўставіць маці. — Мы не можам дазволіць сабе купіць такую рэч.
 — Але, нягледзячы на гэта, мадэмуазель Барбара ўсё ж жадала б набыць люстра?
 Бася заківала галавой. Стары ўсміхнуўся і сказаў:
 — Тады дазвольце мне прапанаваць вам наступнае. Сёння вечарам да вас прывязуць люстра, вы да яго прыгледзецеся, а калі вырашыце пакінуць сабе, тады ўжо і заплаціце. Думаю, што здолее прапанаваць вам прымальную цану.
 — Гэта так міла з вашага боку! — адрэагавала маці.
 Пакінуўшы свой адрас, яны пайшлі з антыкварнай крамы.
 — Ну, Бася, ты — аферыстка! — уздыхнуўшы, сказала маці.
 — Чаму? — здзівілася дзяўчына.
 — Мала таго, што ты гэтае люстра атрымала, дык яшчэ і бясплатна.
 — Па-першае, не бясплатна — потым усё роўна трэба будзе заплаціць.
 — Гэта яшчэ калі мы вырашым яго пакінуць, — удакладніла маці.
 — Зразумела, мы вырашым! — ультыматыўным тонам прамовіла Бася.
 — Увогуле не разумею, навошта яно табе? — спытала маці. — У цябе ўвесь пакой сучасна абсталяваны, а тут — гэты старасвецкі цуд. Такое люстра не пасуе да інтэр'ера.
 — Затое яно мне падабаецца, — адрэзала Бася.
 — А вось што скажа тата? — занепакоілася маці.
 Але тата, наадварот, узрадаваўся, калі прывезлі люстра. Ён нават настойваў на тым, каб павесіць яго ў гасцёўні.
 — Тады ўсе змогуць ім любвацца! А то прыдумалі — вешаць яго ў Баскі. У цябе ж ёсць у пакой люстра, — звярнуўся да дачкі. — Усё, вырашылі — люстра вешаем у гасцёўні.
 — Не! — запратэставала дзяўчына. — Я яго адшукала — значыцца, у мяне і павесім!
 — Во, уласніца! — пакрыўдзіўся тата, аднак прымірыцельна паабяцаў: — Тады я буду прыходзіць да цябе ў пакой глядзець на яго.
 Пасля таго, як люстра павесілі насупраць Басінага ложка, уся сям'я ўстала перад ім, уважліва ацэньваючы, наколькі ўдала яно ўпісалася ў інтэр'ер.
 — Пакідаем, — у адзін голас пастанавілі тата і дачка.

— Але... — паспрабавала запырэчыць маці.

Бася чытала кнігу, лежачы на ложку. Перагортваючы старонку, яна на імгненне ўзняла вочы, і яе позірк затрымаўся на люстры. У ім нешта бліснула. Дзяўчына прыўзнялася на локцях, каб лепей разгледзець, але ўсё заставалася па-ранейшаму. Яна зноў узялася за чытанне, часам кідаючы на люстра падазроныя позіркі. Раптам у ім зноў нешта бліснула, і Бася, страціўшы цярплівасць, ушапілася з ложка. Яна падышла да люстра, але... не знайшла ў ім свайго адлюстравання. Дзяўчына адхіснулася ад люстра і зажмурылася. Расплюшчыўшы вочы, зноў зазірнула ў яго, але адлюстравання па-ранейшаму не было. У люстры ледзь-ледзь віднеўся пакой. Але, прыгледзеўшыся, дзяўчына зразумела, што гэта быў зусім не яе, а чужы, прычым дзіўна абсталяваны, пакой. Толькі Бася паспела разгледзець ложка з полагам, краёчак стала і некалькі куфраў, як пакой знік, і дзяўчына зноў убачыла сваё адлюстраванне.

Яна паспрабавала заснуць, але той пакой у люстры ўсё ніяк не даваў спакою. Бася пачала варочацца, каб уладкавацца больш зручна, але, заблытаўшыся ў коўдры, страшэнна разлавалася. Сярдзіта засапеўшы, яна села ў ложку і ўтаропілася ў люстра.

Раптам убачыла ў ім чыйсьці твар. На секунду Бася збянтэжылася, але ўжо ў наступнае імгненне кінулася да люстра, адкуль на яе пільным глыбокім позіркам глядзеў прыгожы юнак з яснымі вачыма. Бася разгубілася і, апусціўшы вочы, крыху адхіліла галаву ўбок, але, скося зірнуўшы на юнака, убачыла, што зараз ён акурат такім жа позіркам глядзіць зверху. «Шкада, ён не бачыць мяне», — расчаравана падумала Бася. Схапіўшыся за падбародак, юнак уважліва агледзеў свой твар з абодвух бакоў і раптам скрывіў яго. Дзяўчына нават здрыганулася ад нечаканасці. «Вось дурны!» — мільганула ў яе галаве. Юнак цяжка ўздыхнуў і адышоў ад люстра. Ён сеў за стол і апусціў галаву на рукі. Басі было кепска відаць, і яна пахіснулася трохі ўперад, каб лепей разгледзець, што там робіцца, і раптам адчула жудасны холад.

У наступны момант дзяўчына апынулася ў залюстравым пакоі. «Ого!» — толькі і паспела падумаць Бася. Яна пераступіла з нагі на нагу і вытарапіла вочы на юнака. Ён прыўзняў галаву і, убачыўшы незнаёмку, расплыўся ў прыдуркаватай усмешцы, падпершы шчаку рукой.

— Дабрыдзень! — недарэчна сказала дзяўчына.

Юнак нахмурыўся і міргнуў. Раптам ушапіўся, перакуліўшы лаўку, на якой сядзеў.

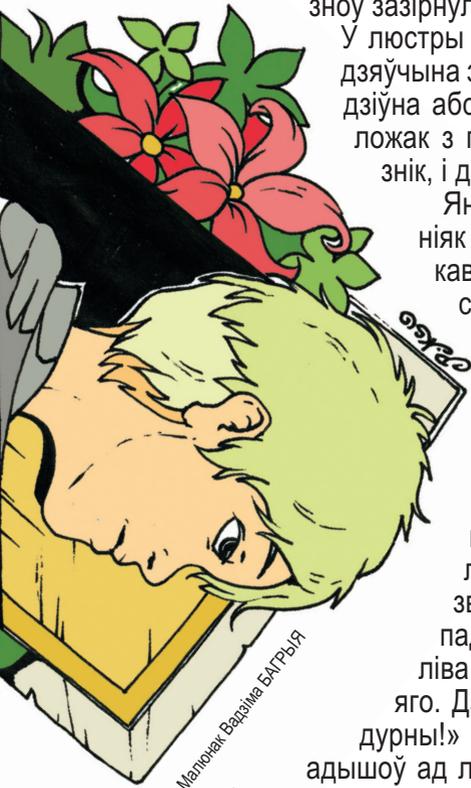
— Ты хто? — насцярожана спытаў ён.

— Бася, — праямліла яна.

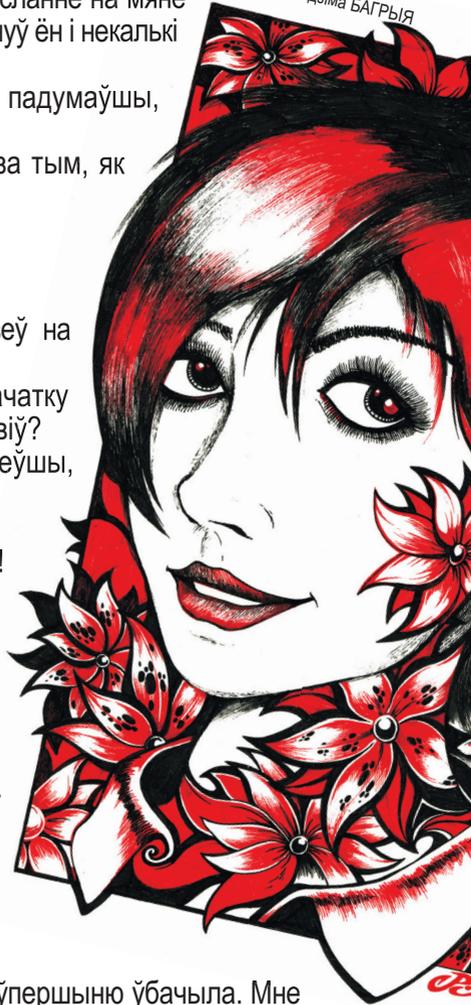
— Якая Бася? Ты як сюды трапіла? — голас юнака рабіўся ўсё больш суровым.

— Я з-за люстра прыйшла.

Юнак з сумненнем паглядзеў на дзяўчыну.

- 16 — Ты што, хочаш сказаць, што ў люстры жывеш?
- Ды не «ў», а «за» ім! — усклікнула Бася.
- Што ты мне галаву тлуміш! Ты не можаш за ім жыць. Хутка кажы, як сюды трапіла?
- Ну, я ж кажу: праз люстра, — пачала страчваць цярглівасць Бася. — У мяне ў пакоі ёсць акурат такое ж люстра, я ў яго глядзела, а потым трапіла сюды.
- Ага, дык ты вядзьмарствам сюды прыйшла! — юнак пачаў паволі адступаць да сцяны, дзе вісеў меч. — Я так і думаў. Насланне на мяне хочаш навесці! Вось яно як... Згіль, згіль, погань! — крыкнуў ён і некалькі разоў перажагнаўся.
- Сам ты погань! — пакрыўдзілася Бася, а потым, падумаўшы, дадала: — Ну, хочаш, я таксама перажагнаюся?
- Давай, — згадзіўся юнак, уважліва назіраючы за тым, як дзяўчына тры разы перажагналася.
- Ну? — спытала яна.
- Малітву чытай! — сказаў ён.
- Бася блытана прачытала «Ойча наш».
- Не, тут нешта не так, — недаверліва паглядзеў на яе юнак.
- Не так? А адкуль жа я тады ведаю, што ты спачатку доўга сабою любавайся, а потым узяў ды морду скрывіў?
- Юнак спыніўся, нібы ўкопаны, і, густа пачырванеўшы, прабураў:
- Нічога я не любавайся. Проста задумаўся.
- Ага, і ад вялікай задумлівасці морду скрывіў! Толькі я хацела на сябе ў люстра паглядзець, а тут — маеш, калі ласка! Стаіць, спачатку на сябе наглядзецца не можа, а потым давай морду крывіць, пужаць мяне.
- Ну, прабач, я ж не ведаў, што ты там на мяне глядзела, я незнарок, — збянтэжыўся юнак.
- Ён раптам пачырванеў яшчэ больш і, спадылба зірнуўшы на яе, спытаў:
- І ці даўно ты за мной назіраеш?
- З самага твайго дзяцінства! — з'едліва сказала дзяўчына.
- І што ты бачыла? — пачаў хвалявацца юнак.
- Ды нічога! — засмяялася Бася. — Я цябе сёння ўпершыню ўбачыла. Мне толькі сёння яго ў пакоі павесілі, — дзяўчына павярнулася, паказваючы на люстра. — Яно ў мяне васьмі якраз такое ж.
- Яно не можа быць такім жа, — катэгарычна сказаў юнак.
- Чаму? — здзівілася Бася.
- Купец сказаў мне, што яно такое адно.
- Ну не адно ж у цэлым свеце! — фыркнула дзяўчына.
- Купец сказаў, што акурат такіх жа, як у мяне, больш няма.
- Ды ну... Я ж сёння купіла ў краме абсалютна такое ж старадаўняе люстра.
- Чаму старадаўняе? Яно новае.

— Якое ж новае, калі старое! — абурылася Бася.

— Ну чаму старое? Ты што, думаеш, што купец мяне падмануў? Вось сабака! — раз'юшана ўсклікнуў юнак.

— Ды каму патрэбнае такое люстра новае? Гэта ж антыкварыят! — павучальна прамовіла дзяўчына.

— Ды не, паглядзі, рама зусім новая, ды і шкло без драпін...

Бася, цяжка ўздыхнуўшы, падышла бліжэй. Люстра на самай справе здавалася новым. Яе набытак меў больш старажытны выгляд.

— Дзіўна, — прамармытала Бася.

Яна ўзняла здзіўленыя вочы на юнака, а потым агледзела ўвесь яго пакой.

— Слухай, — асцярожна сказала яна. — А які цяпер год?

— Што значыцца «які год»? Ты ўжо і год не памятаеш?

— Мне проста... каб удакладніць.

— Тысяча пяцьсот пяцідзесяты, — здзіўлена адказаў ён.

У Басі адвісла сквіца.

— Які?

— Тысяча пяцьсот пяцідзесяты, — нібы для псіхічна хворай, павольна і выразна паўтарыў юнак.

— Фацэтна, — прамармытала дзяўчына.

— Што, скажаш, іншы?

— Ну, як табе сказаць, — ухіліста пачала Бася. — Разумееш, у мяне, увогуле, дзве тысячы восьмы год.

Юнак нервова хіхікнуў.

— Сур'ёзна? — спытаў ён.

— Не верыш? — раззлавалася Бася. — Добра, тады хадзем да мяне, я табе давяду гэта.

— Нікуды я з табой не пайду! — запратэставаў юнак.

— Тады прыйдзеца паверыць мне на слова, — Бася склала рукі на грудзях і пагардліва паглядзела на яго.

Хлопец крыху памаўчаў, а потым сказаў:

— Ну добра, паверу.

Басін твар асвяціўся радаснай усмешкай.

Тут за дзвярыма пачуліся крокі.

— Міхал, што ты робіш? З кім размаўляеш? — прагучаў жаночы голас.

— Я... Я чытаю! — хутка знайшоўся Міхал.

— Услых? Што?

— Малітву.

Жанчына фыркнула, і крокі аддаліліся.

— Табе лепш пайсці, — параіў юнак.

— Ну добра. Бывай, Міхал! — Бася ўжо павярнулася да люстра, але раптам да яе прыйшла адна думка: — А да цябе можна будзе завітаць яшчэ?

— Ну... — Міхал сарамліва ўсміхнуўся і, урэшце, сказаў: — Можна.

Бася махнула яму і нырнула ў люстра, зноў адчуўшы непрыемны холад. Апынуўшыся ў сваім пакоі, яна скокнула пад коўдру і, моцна абхапіўшы падушку, адразу ж заснула...

214, 2007

ЗНАЁМЦЕСЯ: «КУПАЛІНКА»

Літаратурная суполка «Купалінка» нарадзілася якраз у гэтую пару — вясною. І сваім узростам паспела ўжо наблізіцца да ўзросту сваіх сяброў — ёй споўнілася семнаццаць. Сотні прыхільнікаў прыгожага пісьменства прайшлі вучобу ў нашай літаратурнай суполцы за гэты час.

«Сходкі» «Купалінкі» часцей за ўсё адбываюцца ў знакавых месцах беларускай сталіцы: у памяшканнях дамоў-музэяў Янкі Купалы і Якуба Коласа, у Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры, у тэатры «Зьніч», што знаходзіцца ў будынку Чырвонага касцёла.

«Купалінка» аб'ядноўвае ні многа ні мала, а дзевятнаццаць літаратурных гурткоў школ Мінскага раёна. Сябры су-

полкі любяць і шануюць родную мову, цікавяцца гісторыяй сваёй зямлі, захапляюцца яе краявідамі. Яны шмат падарожнічаюць па роднай Беларусі, не адзін раз выбіраліся ў вандроўкі па купалаўскіх і коласаўскіх мясцінах, бывалі на святах беларускага пісьменства. Іх падарожныя назіранні і ўражанні ўвасабляюцца ў радках новых твораў.

Аб чым пішуць хлопцы і дзяўчаты — сябры «Купалінкі»? Пэўнае ўяўленне пра іх творчы пошук, пра іх тэматычны абсяг дае паэтычная падборка, якую я ахвотна прэзентую чытачам «Бязрозкі», майго любімага часопіса, у якім пяцьдзесят гадоў таму мне таксама пашчасціла ўпершыню надрукавацца.

Мікола ЧАРНЯЎСКІ,
старшыня літаратурнай суполкі «Купалінка».

Ігар ХОДАН,
Замастоцкая СШ

Катрын ГЛАДКАЯ,
Ратамская СШ

19

Дождж

Неба зранку доджык пралівае,
Пад галлём схаваліся грыбкі.
Сонейка пра лес ужо не дбае.
Не шабечуць сумныя гракі.
Дождж зямлю пяшчотна палівае,
Шпарка скачуць кроплі ў цішыні,
Лес празрысты плашчык апранае,
І мігцяць маланкі ў вышыні.

Лізавета ЛАМАНОС,
вучаніца Гатаўскай СШ

Жаданне

Лятуць хвіліны, адыходзіць год стары.
Шасцяць яго апошнія старонкі.
За ім імчыцца ў саначках з гары
Год новы, малады, вясёлы, звонкі.

Яго вазок напоўнены дабром,
Надзеяй, шчасцем, верай у каханне.
Хай прыйдзе дабрабыт у кожны дом —
Вось самае сардэчнае жаданне.

Марыя ШЧЫПАНАВА,
Бараўлянская гімназія

Вясна

Я вясна, вясна вясёлая,
Я ішла лясамі, сёламі,
Я знайшла да сонца сцежачку —
І стаю ўжо тут на ўзмежачку.

А зіма, зіма ўпіраецца
І са мной, вясной, спрачаецца.
Снег спаўзае з горак весела,
І вярба галлё развесіла.

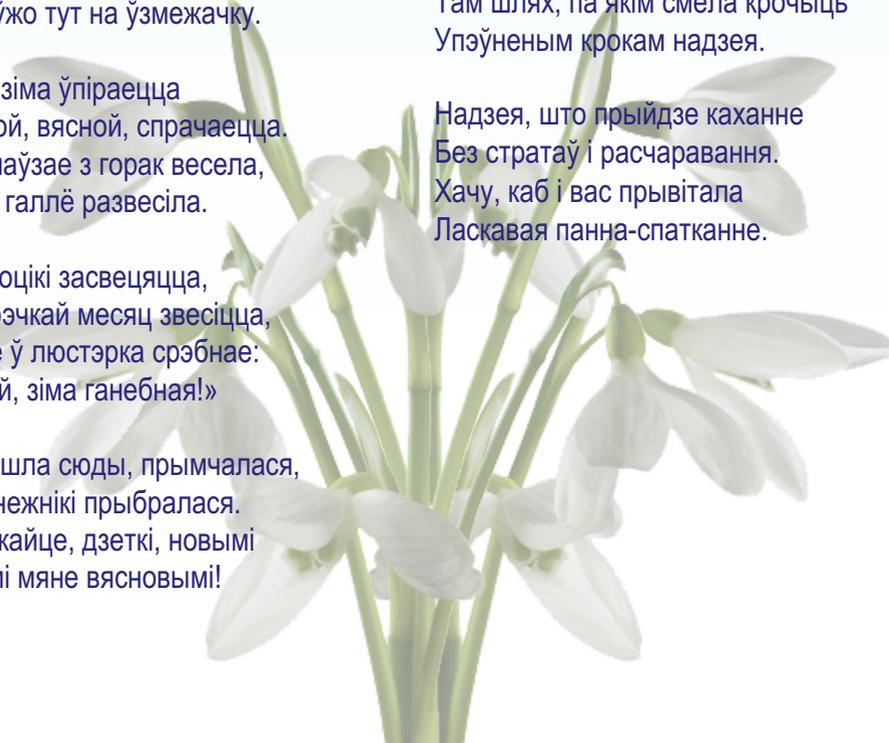
Хутка коцікі засвецяцца,
А над рэчкай месяц звесіцца,
Зазірне ў люстэрка срэбнае:
«Уцйкай, зіма ганебная!»

Я прыйшла сюды, прымчалася,
У падснежнікі прыбралася.
Сустракайце, дзеткі, новымі
Песнямі мяне вясновымі!

Твае вочы

Гляджу ў твае дзіўныя вочы:
Там танчаць чароўныя феі,
Там шлях, па якім смела крочыць
Упэўненым крокам надзея.

Надзея, што прыйдзе каханне
Без стратаў і расчаравання.
Хачу, каб і вас прывітала
Ласкавая панна-спатканне.

Юлія КОТАВА,
вучаніца
Каралёвастанскай
базавай школы

Шпачок

Прыляцеў сябрук шпачок,
Свіснуў ад здзіўлення:
— А прыгожы ж мой дамок,
Лепшы — без сумнення!

У дамку з сям'ёй сваёй
Хутка пасялюся
І шпачыхай маладой
Я абзавядуся.

Будзем дзетак гадаваць
Тут у шчасці й згодзе,
Будзем плённа працаваць
На карысць прыродзе.

Юлія МАРЦІНОВІЧ,
вучаніца Бараўлянскай СШ

Мая вёсачка

Святлом сустрэне вёсачка мая,
І прывітае клён ля ціхай студні.
Бяроза-прыгажуня мне свая:
Я бавіла дзіцячыя з ёй будні.

Рачулка мройная на роздум навядзе
І праспявае песню-калыханку.
Усмешка адлюструецца ў вадзе:
Гуляюць зорачкі на небе ў забаўлянку.

Андрэй АВАДОК,
Шчомысліцкая СШ

Песня турыстаў

Мы, вясёлыя турысты
З рукамамі на плячах,
Любім сонца,
Любім вецер,
Снег іскрысты ў гарах.

Вас з сабою запрашаем
На дзівосы паглядзець.
І, вядома, разам з намі
Загарэць і пастрайнець.

Як цудоўна можна зранку
Вясяліцца ля ракі
І студзёнаю вадою
Казытаць сабе бакі.

А ля вогнішча пад вечар
Песні ўсёй гурбой спяваць
І на зорчак вандроўку
Ў небе чыстым паглядаць.

І па рэках, і праз пушчы
Нас вядзе вандроўны шлях.
А палатка ў непагоду
Нам замяніць родны дах.

Алена СКАВИНСКАЯ,
вучаніца Бараўлянскай СШ

Імгненні шчасця

А шчасця хоча кожны чалавек!
Ды не ідзе яно надоўга ў рукі.
Маланкай праляціць кароткі век —
Душу трывожаць болю гукі.

Бо шчасце, нібы сонейка з-за хмар,
Не дорыць нам штодня праменні:
Каб цеплынёй яно сагрэла твар,
Пачуе неба ціхіх маленні.

СУПРАЦЬ УСІХ

Вера ЕРМАКОВА

Аднойчы ты разумееш: нешта ідзе не так. Вельмі-вельмі не так. Твае аднакласнікі прыціхаюць, калі ты праходзіш міма, а потым пачынаюць таямніча шаптацца. Лепшая сяброўка неахвотна чакае пасля заняткаў, а праз колькі дзён наогул ашаломлівае: «Я больш не буду з табой хадзіць!» Аднакласнікі, якія раней ставіліся да цябе «нейтральна», паглядаюць выразна-неадабральна, а тыя, хто не любіў моўчкі, больш не лічаць патрэбным хаваць свае пачуцці. Праходзіць яшчэ колькі часу — і нават самым незадагдлівым становіцца ясна: клас падзяліўся на дзве вельмі няроўныя групы. У адной — амаль усе аднакласнікі, а ў другой — ты. І зваць цябе — Ахвяра. Ахвяра мобінгу.

Мобінг «белы» і мобінг «чорны»

Мобінг (ад англійскага to mob — «нападаць натоўпам») — форма псіхалагічнага насілля ў выглядзе агульнага цкавання аднаго з членаў калектыву.

Спачатку гэтым тэрмінам карысталіся толькі ў дачыненні да жывёл. У жывёльным свеце мобінг — адна з праяў інстынктывага самазахавання. Напрыклад, дарослыя пацукі аб'ядноўваюцца, нападаюць на драпежніка-ката, забіваюць яго — і маладое пакаленне разумее: гэта вораг, яго трэба асцерагацца. Больш таго, маладыя пацукі пасля такой «нагляднай агітацыі» добра засвойваюць: па-сапраўднаму небяспечная толькі зграя, ворага-

адзіночку можна перамагчы, калі напасці разам. Такі вольны ўрок сацыялогіі, ні больш ні менш.

У XX стагоддзі тэрмін «мобінг» пачалі прымяняць і ў дачыненні да чалавечых суполак. Мы, зразумела, не жывёлы, але сякія-такія замашкі засталіся. На жаль, звычка «цкаваць» непадобнага да іншых члена «зграі» — у тым ліку. Псіхолагі сцвярджаюць: небяспека аднойчы стаць ахвярай агульнага цкавання ёсць амаль у кожнага, хто больш-менш рэгулярна ўступае ў адносіны з адным і тым жа калектывам. Любое аб'яднанне людзей, з пункта погляду псіхалогіі і

сацыялогіі, з'яўляецца групай. А ў кожнай групе існуе зададзены набор роляў. І роля ахвяры ўваходзіць у гэты набор, падабаецца гэта «акцёрам» ці не.

Мобінг можа быць адносна цывілізаваны («белы») і зусім дзікі («чорны»). У першым выпадку ўсе ўдзельнікі працэсу захоўваюць ілюзію нармальнага адносін, а непрыемнасці і робяць, і перажываюць моўчкі, тайком. Гэта падчас «белага» мобінгу сшытак з дамашнім заданнем «выпадкова» прападае з вашай парты за дзве хвіліны да званка, а потым гэтак жа нечакана «знаходзіцца» ў сметніцы — і ўсё гэта пры поўным недаўменні аднакласнікаў, якія, вядома ж, нічога не ведалі, не бачылі і не думалі. З ахвярай «чорнага» мобінгу гэтак «цырымоніцца» ніхто не будзе:

аднакласнікі падкрэслена дэманстравальна выцягнуць сшытак прама з ранца, пакідаюць адзін аднаму, парагочуць над «сабачкам», спрабуючы адабраць няшчаснае заданне, а потым запіхнуць куды падалей.

«Белы» мобінг — гэта «халодная» вайна, падчас якой дыпламаты абменьваюцца нотамі пратэсту ды «выказваюць непаразуменне». «Чорны» мобінг — гэта «Сталінград» і «11 верасня» ў адным флаконе: гучна, страшна і няма куды схавацца.

Але, як гэта ні парадаксальна, калі ўжо выпала «шчасце» трапіць пад мобінг, лепей, каб ён быў менавіта «чорным». Псіхалагі сцвярджаюць: хоць і рэзка негатыўныя, але высветленыя адносіны для чалавека менш траўма-

Фота Марыны БЕГУНКОВАЙ

24 тычныя, чым непрадказальныя і незразумелыя. Сапраўды, калі ты ўжо ведаеш, што навокал «адны ворагі», што ідзе твая асабістая маленькая (ці вялікая, як «пашанцуе») вайна — адносна зразумела, што рабіць. Зноў жа, нечаканасцей не прадбачыцца: дакладна будучь гадасці, адны гадасці і нічога акрамя гадасцей. Сумная, але ўсё ж стабільнасць. Некаторыя унікумы ў такіх умовах нават пачынаюць адчуваць нешта накшталт азарту. І гісторыя ведае выпадкі, калі загнаная ў кут ахвяра паднімалася, папраўляла збітыя акулеры і пад вокліч «Вы самі на гэта напрасіліся!» секла агрэсараў «на дробную капусту». Адрэналін плюс інстынкт самазахавання — страшны кактэйль.

А вось непрадказальнасць, пачуццё трывогі, на якім па сутнасці і грунтуецца «белы» мобінг — гэта адны з самых важных складнікаў напітку пад назвай «стрэс». А стрэс, даражэнькія мае, — самы надзейны «антыпрацаўнік», які толькі прыдумала чалавецтва. Бо нікому яшчэ не ўдавалася паспяхова працаваць, вучыцца, разбірацца з жыццёвымі праблемамі ў стане пастаяннай трывогі і недаверу да будучыні. Чаканне пакарання ў сто разоў больш страшнае за само пакаранне — гэта зразумелі ўжо шмат гадоў таму.

Дапамажы сабе сам

...таму што ў сітуацыі мобінгу больш табе ніхто не дапаможа.

Што раяць спецыялісты?

- Па-першае, канчаткова высветліць узаемаадносіны. Калі па-іншаму не атрымліваецца, можна нават справакаваць канфлікт, дабіцца ад лідэраў (а іх няцяжка вызначыць нават падчас «белага» мобінгу) прызнання ў «асаблівым» стаўленні да цябе.
- Па-другое, пасля «абвяшчэння вайны» не спрабаваць вырашыць справу «па-ціхаму». Дастаткова толькі адзін раз адвесці ўбок каго-небудзь з «лагера праціўніка» і прапанаваць «разабрацца» — і ўсё. Цябе прызнаюць слабым. А ў такіх сітуацыях слабы значыць мёртвы.
- Па-трэцяе, не пагаджацца на «нейтральныя» адносіны. Хутчэй за ўсё, праз некалькі дзён «адкрытай вайны» табе стане трохі адзінока. І не выключана, што час ад часу да цябе будучь прыбягаць «парламенцёры» і нават «шпіёны» з «лагера праціўніка» — спяваць табе жаласлівыя песні пра дрэнных дзяўчат (ці

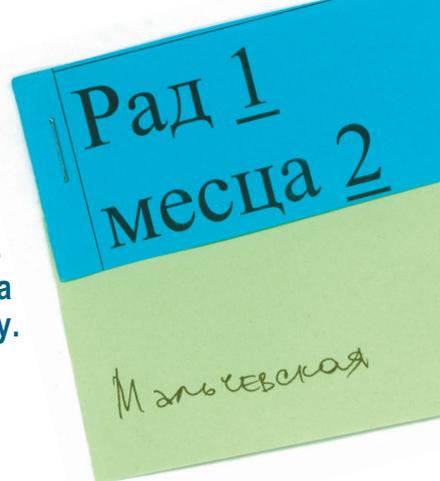
хлопцаў), якія іх прымусілі. Маўляў, самі «перабежчыкі» нічога супраць цябе не маюць, заўжды добра ставіліся, зараз табе вельмі-вельмі спачуваюць і гатовыя падтрымліваць з табой такія-сякія адносіны, але моўчкі, тайком. Дык вось: як бы ні было табе цяжка, гані такіх «сяброў» як мага далей. Чалавек, які здольны будаваць толькі тайныя адносіны — гэта слабы чалавек. А слабы — значыць... Ну, ты памятаеш.

- Па-чацвёртае, як бы складана табе ні даводзілася, не запускай вучобу. І гэта не жартачкі. Пачуццё поспеху — любога, хоць на ўроку фізкультуры або гісторыі — умацоўвае веру ў свае сілы. Да таго ж добрыя адносіны з настаўнікамі ў цяжкай сітуацыі будуць не лішнімі.

І, нарэшце, самае важнае. Не паказвай нікому, як цяжка табе живець. Рабі выгляд, што ацэнка, якую даюць табе аднакласнікі, цябе зусім не цікавіць.

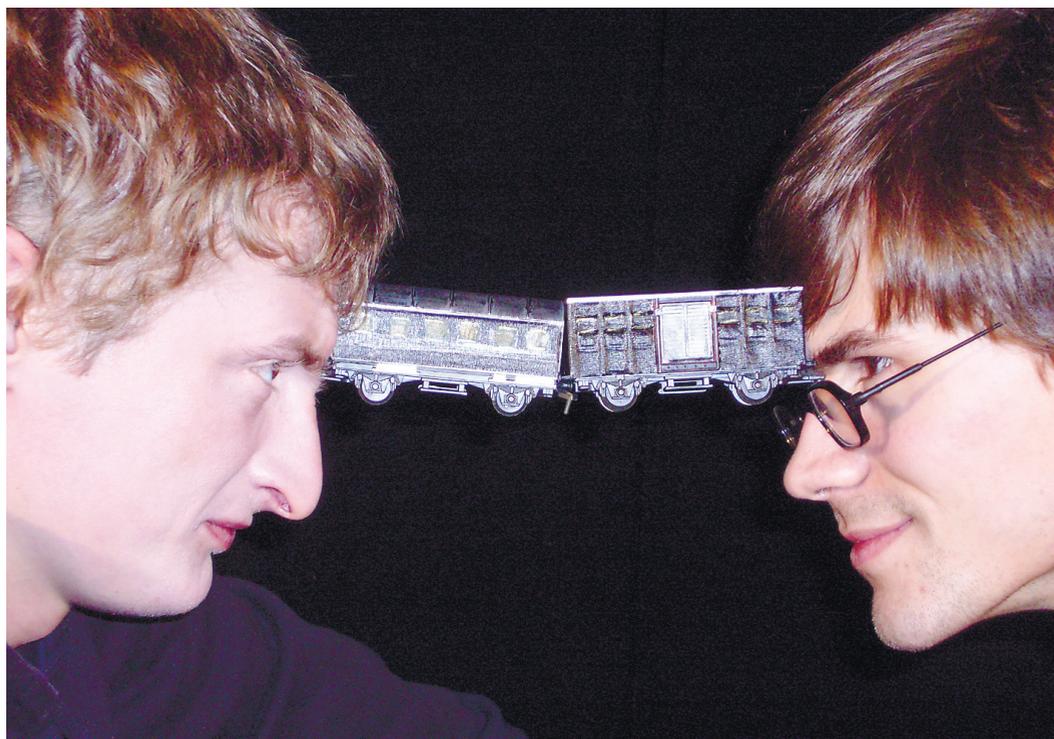
Толькі не перайграй. Не трэба старацца ператвараць сітуацыю ў фарсці дурную камедыю, не трэба дэманстратыўна ігнараваць ворагаў. Не! Проста стаўся да іх як да неразумных дзетак, якія вырашылі трохі дадзець дарослага. Практыка паказвае: калі на «хітрыкі» малых не звяртаеш увагі, «даставалам» хутка становіцца нецікава, і яны накіроўваюць сваю энергію ў іншае рэчышча. Што табе і па-трабавалася.

27 сакавіка ва ўсім свеце адзначаюць Дзень тэатра. Мне здаецца, выдатная нагода распачаць у «Бярозцы» тэатральную рубрыку.

Кантрамарка — гэта адмысловы пропуск для бясплатнага наведвання тэатра. Яна не прадаецца ў касе — яе выдае адміністратар, пераважна людзям з тэатральнага свету. Часопіс «Бярозка» таксама выдае чытачам своеасаблівую «Кантрамарку»: з яе дапамогай вы зможаце даведацца пра самыя цікавыя тэатральныя праекты і відовішчы. З «Кантрамаркай» паход у тэатр перастане быць падзеяй, горш за якую можа быць толькі кантрольная па хіміі ці выклік бацькоў да дырэктара. Правіла «Класам ходзяць на класіку» адмяняецца! Мы выйдзем на сцэну пасярод спектакля замест акцёра, наведваем тэатр за калючым дротам, завітаем на клубныя тэатральныя праекты, пабываем за кулісамі, у тэатральных цэхах і грымёрках, сустрэнемся з самымі таленавітымі акцёрамі ды рэжысёрамі.

Першая «Кантрамарка» — на спектакль «Сталіца Эраунд» Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі і сустрэчу з акцёрам Дзянісам Паршыным, якая адбылася пасля спектакля ў 9 «Б» класе гімназіі № 14 г. Мінска.

«СТАЛІЦА ЭРАУНД» І ЯЕ ЖЫХАРЫ

Алена МАЛЬЧЭЎСКАЯ

ГЛЯДЗЕЛІ І...

Прапанаваць тэатралам з 9 «Б» і іх класнаму кіраўніку Людміле Міхайлаўне Ткачук наведаць спектакль, а потым наладзіць сустрэчу з акцёрам, занятым у ім, аказалася не так проста. Не, пагадзіліся яны з задавальненнем і вельмі хутка. А вось чым здзівіць і ўразіць дасведчаных і патрабавальных глядачоў, якія паспелі пабываць амаль на ўсіх апошніх прэм'ерах мінскіх тэатраў, вядучая рубрыкі думала доўга. У рэшце рэшт вырашылі паглядзець новую драму.

Новая драма — драматургія, закліканая рэфармаваць тэатральны працэс, зрабіць так, каб на сцэне жылі і размаўлялі сучасныя людзі. Адметнасць новай драмы XXI стагоддзя — мова: гутарковая лексіка, просты сінтаксіс, кароткія сказы, а нярэдка і выкарыстанне ненарматыўнай лексікі (для стварэння эфекту гіперрэальнасці).

Бадай, самы выразны ўзор новай беларускай драмы на нашай сцэне — парадаксальная камедыя маладога драматурга Сяргея Гіргеля «Сталіца Эраунд», якая ўжо некалькі год ідзе ў Рэспубліканскім тэатры беларускай драматургіі. Гэты спектакль — першая вялікая праца маладога рэжысёра Сары Токінай і маладых акцёраў Дзяніса Паршына і Максіма Паніаматчанкі (хаця іх па праве можна назваць сурэжысёрамі). Вось «Сталіцу Эраунд» мы і пайшлі глядзець...

Два звычайныя сталічныя хлопцы Пятро Кунцэвіч і Васіль Сухарэўскі ў адну звычайную сталічную раніцу, накіраваўшыся да станцыі метро «Пушкінская», захрасаюць па дарозе ў адным вагоне.

Дзіўна, але ніхто не спяшаецца іх шукаць і вызваляць. І за той час, што хлопцы праводзяць пад зямлёй (прыблізна паўтары гадзіны), высвятляецца шмат цікавых рэчаў: што па фэн-шую жыць не варта, што каханне можна знайсці ў начным клубе, што ў газетах пішуць пра ваеннаабавязаных кандытараў і што Васіль і Пятро... браты!

Адзіны на беларускай сцэне спектакль, у якім на сцэне размаўляюць так, як на звычайнай мінскай вуліцы, і ў якім са сцэны можна пачуць назву гэтай самай мінскай вуліцы (Кунцаўшчына, напрыклад), вельмі спадабаўся вучням і застаўся незразумелым для настаўнікаў і бацькоў.

... І СУСТРАКАЛІСЯ

Каб распавесці пра спектакль, тэатр (і не толькі), на класную гадзіну да 9 «Б» зазірнуў выканаўца ролі Васіля Сухарэўскага, акцёр Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі Дзяніс Паршын.

Дзяніс — чалавек да таго тэатральны, што нават свой дзень нараджэння яму выпала адзначыць у Дзень тэатра. Але час ад часу яму хочацца з тэатра збегчы. Каб больш не трэба было перажываць на сцэне. Перажываць Дзянісу, сапраўды, даводзіцца шмат — сярод яго роляў Алесь Загорскі ў «Каласах пад сярпом тваім» па У. Караткевічу, Трэплеў у «Чайцы» А. Чэхава, Максім Багдановіч у «Дзённіку паэта» («Інтымным дзённіку») С. Кавалёва і інш.

На сустрэчы размаўлялі пра ролю Васіля Сухарэўскага. А яшчэ пра тое, ці забываюць акцёры словы на сцэне, ці

28 падабаецца Дзянісу хіп-хоп, чаму ён не любіў матэматыку ў школе і як ён ставіцца да хатніх раслін?

СУСТРЭЧА. АБРАНАЕ

Кракадзіл-выратавальнік

— Вашы ўражанні і пачуцці пасля самага першага спектакля ў тэатры?

— Ой! Жажлівыя... Калі я прыйшоў працаваць у тэатр, там рэпетавалі казку «Айбаліт, Бармалей, пра жывёл і Бравей». Я рэпетаваў ролю Сабакі, ішоў другім складам і быў вельмі спакойны: будзе працаваць акцёр у першым складзе, ён старэйшы, вопытнейшы, а я там калі-небудзь што-небудзь сыграю.

Але раптам захварэў акцёр, які іграў Кракадзіла. Прэм'ера — а яго няма. Да мяне падыходзіць рэжысёр Сяргей Ка-

вальчык (цяпер галоўны рэжысёр Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Максіма Горкага) і кажа: «Дзяніска! Трэба нешта рабіць...» І вось уявіце сабе — два месяцы ты рэпетуеш адну ролю, а ў дзень прэм'еры табе трэба сыграць Кракадзіла. Гэта быў жах! Гэта быў нейкі прышыблены Кракадзіл, які не ведаў танцаў, што яму рабіць і куды ісці. Я думаў: усё, кар'ера скончана, трэба сыходзіць з тэатра. А ўсе вакол казалі: «Дзякуй, Дзяніс! Выручыў!»

Дарэчы, у акцёрскай прафесіі таксама ёсць катэгорыі: першая, другая... Дык вось, акцёр з катэгорыяй «вядучы майстар сцэны» павінен уводзіцца ў любы спектакль з адной рэпетыцыі.

— І што, вам далі адразу «майстра сцэны»?

— На жаль, не...

Фу-у-у!, або Пра смачную і карысную ежу

—Якая ежа вам падабаецца?

Дзяніс спачатку жартуе: «Ем усё, што даюць!» Потым абсалютна сур'ёзна: «Малако вельмі люблю». Класс дружна крывіцца: «Фу-у-у!» Гэтую гримасу ўзмацняе наступная фраза акцёра: «І кашы розныя...»

Пешшу па шпалах

— А калі б вы патрапілі ў такую сітуацыю, як у спектаклі, што рабілі б?

— Вы маеце на ўвазе, ці павёў бы я сябе так, як мой герой, калі б насамрэч захрас у метро? Мне здаецца, што я б паводзіў сябе інакш. Можна, і плакаў бы (смяецца). А хутчэй за ўсё, шукаў бы выйсце, а не сядзеў бы на месцы.

Песенны і ледніковы перыяд

— Чым вы любіце займацца ў вольны час?

Фота з асабістага архіва Дзяніса ПАРШЫНА

— Спяваю песні. Пішу і выконваю песні (адна з іх, дарэчы, гучыць у канцы «Сталіцы Эраунд»). Люблю актыўны адпачынак, часта выходжу на каток.

Дзе чытаць і як чытаць?

— Як вы ставіцеся да чытання ў транспарце?

— Гледзячы ў якім. Ніколі не чытаю ў гарадскім транспарце. Я чытаю толькі тады, калі еду куды-небудзь далёка. Дарэчы, не магу чытаць на маніторы. Мне падабаецца кніга, мне вельмі важна ўзяць яе ў рукі, раскрыць. Паглядзець, у якім годзе яна была выдадзена, што ў анатацыі напісана.

Абаяльны злачынца

— Якія ролі для вас больш прывабныя — станоўчых ці адмоўных герояў?

— Адмоўных. Станоўчых я ўжо шмат зрабіў, цяпер хочацца адмоўных. Увогуле, цікава пашукаць, што дрэннага ў добрым і што добрага ў дрэнным. Тады ў герою з'яўляецца глыбіня, тады яму можна спачуваць. І калі ты іграеш ролю адмоўнага персанажа, то шукаеш добрае. Хочацца добрага пашукаць.

УРАЖАННІ АД СУСТРЭЧЫ

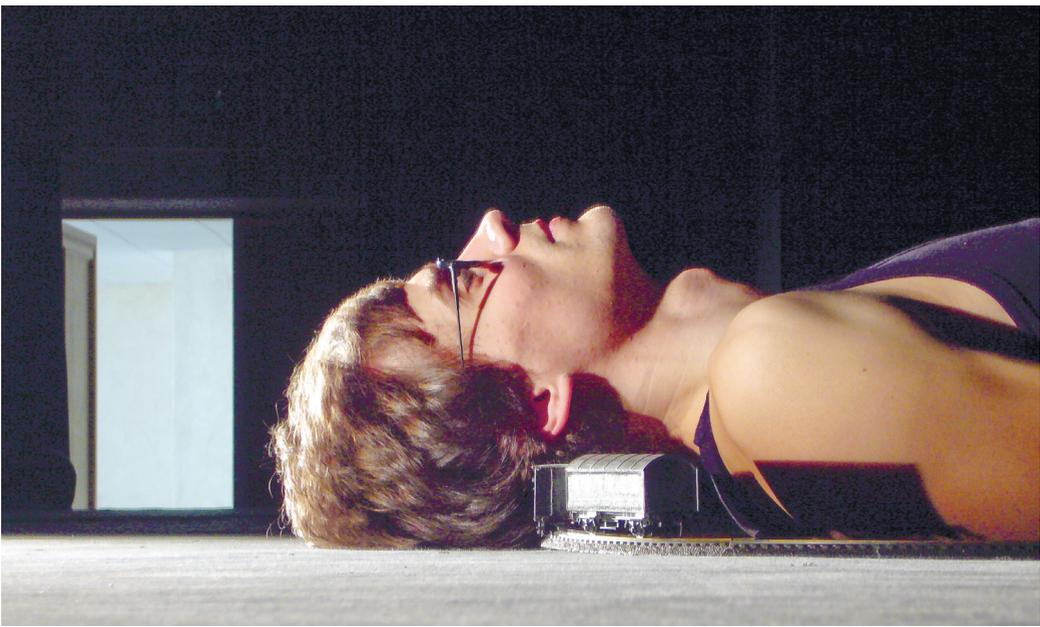
Цімафей БУЛЫГА, вучань 9 «Б» класа:

— 3 месца гледача я ўяўляў Дзяніса Паршына зусім не такім, якім ён з'явіўся на сустрэчы. У адрозненне ад свайго героя ён — чалавек дзеяння.

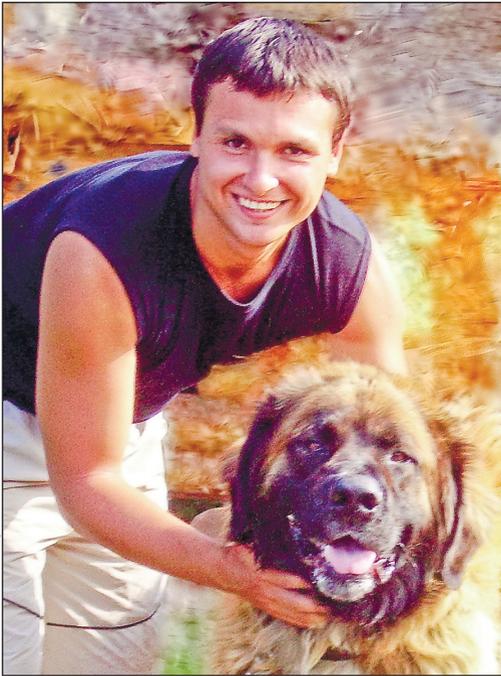
Дзяніс прадставіўся і адразу пачаў разказваць. Спачатку гэта мяне крышку здзівіла, бо я думаю, што ён вельмі сціплы. Ён распавядаў пра вучобу ва ўніверсітэце культуры, пра тое, што ў скрынцы захоўвае кавалкі сваіх п'ес, пра іншыя ролі. Аднак больш за ўсё мяне здзівіла тое, што кожны дзень Дзяніс займаецца ў трэнажорнай зале (ніколі не думаю, што акцёрам трэба так старанна падтрымліваць фізічную форму).

Дзяніс Паршын мне спадабаўся з абодвух бакоў — і як акцёр, і як чалавек. Я абавязкова пайду глядзець спектаклі з яго ўдзелам.

P. S. Вашаму класу таксама хочацца зладзіць незвычайны паход у тэатр і сустрэцца з акцёрам? Я чакаю лістоў з пажаданнямі і заяўкамі. А наступным разам вы атрымаеце «Кантрамарку», якая дазволіць спыніць спектакль і выйсці на сцэну замест акцёра.

Фота з асабістага архіва Дзяніса ПАРШЫНА

Фота з асабістага архіва Рагнеда МАЛАХОЎСКАГА

Рагнед МАЛАХОЎСКИ

Нарадзіўся 5 верасня 1984 года ў пасёлку Сяймчан Магаданскай вобласці (Расія). У 1987 годзе сям'я вярнулася на радзіму, у Нарачанскі край. Скончыў факультэт фінансаў і банкаўскай справы Беларускага дзяржаўнага эканамічнага ўніверсітэта (2009). Жыве і працуе ў Мінску. Аўтар зборніка вершаў «Беражніца» (2005), шматлікіх публікацый у рэспубліканскай перыёдыцы, музычных твораў і фотавыстаў.

* * *

Глыток ахалоджанай колы
На плошчы Якуба Коласа...
Грукоча трамвайчык вясёлы —
Не чутна каханай голасу.

Не бачна каханай постаці,
Навокал народ спяшаецца.
Народ на адвечнай ростані
Пад лёсам сваім прагінаецца.

А хтосьці сядзіць на лавачках
І ловіць пырскі фантаннага.
Кропелькі ў сонечных зайчыках...
Дзе ты блукаеш, каханая?

Скрыжуюцца позіркі нашы
На плошчы Якуба Коласа,
Дзе сонечны

зайчык
вушасты
Блукае без мапы і компаса.

ПЕСНЯ

Салодкія вусны — як неба пасля навальніцы,
А словы кахання – цнатлівай расой на траве.
І зоркі гараць, як пад ранішнім сонцам суніцы,
І сэрца пяшчотную песню кахання пяе.

Юначыя мары падхоплены подыхам ветру,
А вочы галактык – у кропельцы чыстай вады.
Прачыстыя думы душу прасвятляюць да нетраў,
А вера мацуе, ратуе ад лютай бяды.

Прыцішаным голасам песня крынічна ліецца.
Нясмелыя зоры цалуюць расу на траве.
Бяздоннае неба ў каханых вачах адаб'ецца, –
Народзіцца дзень, – значыць, свет у каханні жыве.

Рагнед МАЛАХОЎСКИ

Такая яна, зямля...

Маргарыта СТРАЛЬЧЭНЯ

Здарылася так, што нехта ўсё пашкодзіў... Цяпер усё не так, як было раней, цяпер усё не так. Прыпяць... Яе хвалі плывуць, як жывыя, разбягаючыся ў розныя бакі, спяшаючыся да берагоў, якіх ужо даўно няма. І, як золата, блішчаць на сонцы, і пераліваюцца рознымі колерамі, і зіхацяць гэтыя бедныя хвалі... Магутная Прыпяць спакойна цячэ і, здаецца, зусім не адчувае на сваіх грудзях цяжар памылкі чалавека...

Што ж яны нарабілі?!

Якое паветра! Халодная, сумная раніца, і паўсюль – туман. Навокал – ніводнага чалавека. Толькі дзе-нідзе праносяцца цёмныя цені, якія стукаюць па камянях сваімі абцасамі. Невядома адкуль чуецца плач званой. Па кім яны звоняць?.. Ці не па нас?.. Шкада чагосьці вельмі дарагога – таго былога, што ўспамінаецца, як прыгажосць і шчасце, як казка, якая ўжо ніколі не вернецца, не паўторыцца...

Было такое, было калісьці... Я прыеду сюды, бо тут мая хата, мой родны кут, тут мае ўспаміны...

Што ж яны нарабілі?!

Я прыеду сюды, бо недзе там, зусім недалёка ад хаты, за плотам, на старых могілках пахаваны мой дзядуля. Адзіны застаўся ў гэтых мясцінах...

Што ж яны нарабілі?!

Магіла яго зусім блізка. І мне будзе дастаткова зірнуць на яе, каб...

Але замест простага і лагоднага спаткання з роднымі і суседзямі я буду плё-

Памяці майго дзядулі прысвячаецца...

хацца ў цёплых і шчырых успамінах дзяцінства, я буду сумаваць, бо ўжо трэба ехаць. Не пабыла тут і дня, а ўжо трэба ехаць... Як добра было тады!.. Бацька, маці... Цёпла... Мае сябры... Родная хата... Чырвоны кут, адкуль жывымі вачыма глядзеў і абараняў нас Збайца... І здавалася, што шчасце ніколі не скончыцца. Але...

Мой родны, але ўжо стары дом зусім недалёка. Я ўсё роўна ўпарта збочу да магутнай ракі. На жаль, яе бераг ужо не будзе белы ад гусінага пер'я, тут не будзе дзяцей, тут не будзе нікога... Наперадзе шуміць лес. Плачуць белыя бярозы...

Што ж яны нарабілі?!

Як шмат тут буслоў!.. Буслы – прыгожыя птушкі, сведкі мінулага, памяць пра тое, што засталася ад шчасця. Я напішу на аркушы паперы аб тым, што была тут, і адпушчу яго ў паветра. Няхай вецер нясе мае прывітанне ў краіну шчасця, няхай раскажа пра мяне майму дзядулю!.. Я пайду некалькі хвілін і пайду з думкай, што яму добра ляжаць тут, каля хаты. Тут ціха. Тут нікога няма... Ідучы, я буду плакаць, бо ўжо трэба ехаць...

Чаму скончылася казка? Калісьці я верыла ў цуды...

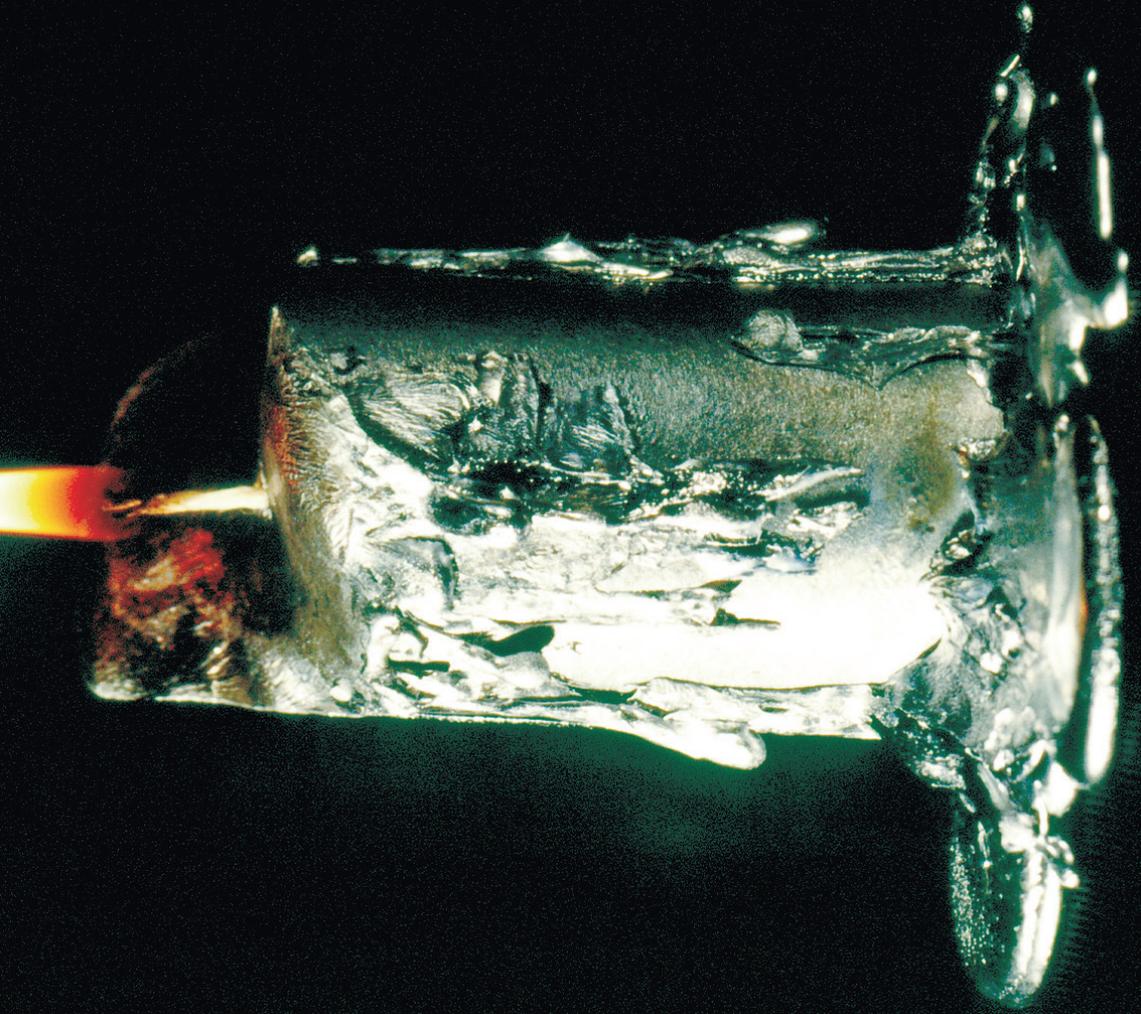
Час не спрыяе з'яўленню жыцця ў гэтых мясцінах... Я хачу, каб табе было добра, дзядуля! Я хачу, каб твая душа заўсёды ўсміхалася!

...Ты калісьці верыў у цуды!

Зона...

ЧАРНО БЫЛЬ

Свінцовыя
кроплі віны...
Чуваць,
як свечка спальвае вечка
чорнае скрыні.
Былое ад нас гоніць агонь,
ды язычок ягоны
памятаць зычыць
чорны боль,
якім кожны з нас
свянцоны.

На шляху да Бога

(Маналог маёй дачкі Аксаны)

Вадзім СПРЫНЧАН

Прамінупа п'ятнаццаць гадоў,
Калі трэці анёл затрубіў
Над ракою маленства майго
І на Прыпяць упала злавесная зорка Палын...
І пазнала я чорную сілу яе прамянёў.
Дужа горка было на душы,
Дужа змрочна на сэрцы было.
Лепш пра тое не згадваць. Ды як?
Гэту згубную чашу прыгубілі многія з нас.
Боль і горыч і сёння пануюць паўсюль.
Цяжка выжыць. А жыць?
Дзякуй Богу, жыву. І люблю.
Трэба жыць на радзімай зямлі.

Аж не верыцца: зорка Венера ўзышла...
Вось ён, — час хараства і кахання, —
Час «Вянка»!
Быццам я ў зачарованым царстве стаю
І ўзіраюся ў люстры дзівосных азёр.
Нешта ёсць ува мне ад язычніцы светлай... Але
Я жыла ў эпіцэнтры апакаліптычных падзей,
Я жыву пасля страшнай тае катастрофы,
І ўсё болей душа адчувае сябе хрысціянкай.
І цяпер, у часы Адраджэння Айчыны маёй,
На святой беларускай зямлі,
На зямлі Еўфрасінні святой
Крыж нясу і малюся адзінаму Богу.

Віфлеемская зорка святло суцяшальнае лье
Проста ў сэрца маё,
Сагравае, ратуе мяне.
Зорны час чысціні і святла!
Боскі час неўміручай любові!
Беларусы мае!
На ахвярай дарозе жыцця
Не ўпадайма ў адчай.
З намі Бог!
Будзе жыць Беларусь,
Будзе вечно бялець
Ветразь Белай Русі
На прасторах Сусвету.

2001 г.

Фота Яраша МАЛІШЭЎСКАГА

Прыемнае адкрыццё

Вітаю вас, спадары!

Пазаўчора атрымала першы нумар «Бярозкі» за 2010 год, і гэта натхніла мяне даслаць вам некаторыя мае працы. Гэты нумар нагадаў мне яе ранейшыя выпускі, напрыклад, 1989 года. Вельмі спадабаліся плакат, артыкулы пра дагістарычную Беларусь і пра крышталікі. Праўда, я яшчэ не ўсё прачытала, але мне ўжо падабаецца.

Ёсць некалькі рэчаў, што паўплывалі на мой светапогляд. Вёска, сям'я, бітлы. Вёска для мяне — гэта не толькі населены пункт. Гэта і бабуля, дзед (на жаль, яго ўжо няма), прырода, мая сяброўка, а таксама вялікая спадчына, што пахне фарбамі і клеём.

Дзед вельмі любіў кнігі, купляў іх шмат, асабліва казкі. Мама была ў таварыстве кнігалюбаў. 11 гадоў назад у нашай хаце рабілі рамонт, і кнігі ляжалі стосамі. Бяры не хачу. Але самае цікавае пачалося пазней. Шмат рэчаў аднеслі на гарышча. У адной палове — шклавата, пацукі, сена, старыя рызманы, у другой — таксама пацукі, комін і, у нядаўнім мінулым, мяшкі з часопісамі і кнігамі.

Гадоў у дзесяць летам я з вялікай боязю залазіла на гарышча па драбінах, якія трымала знізу бабуля. І потым мяне было не выцягнуць з таямнічага паўзмку.

Будзем чытаць сям'ёй...

Добры дзень, дарагая рэдакцыя!

Хачу сказаць вам дзякуй! Дзякуй за часопіс, які выдаеце, за любоў і павагу да Радзімы, да роднай мовы.

Калісьці ў дзяцінстве бацькі выпісвалі мне «Бярозку». Але з той пары мінула нямала часу і, па шчырасці, я ўжо лічыў, што часопіса няма. Але «Бярозка», аказ-

ва колькі я тады пазносіла на ніз! Сярод іншага — часопісы «Работніца і сялянка», «Сялянка», «Парус», «Бярозка», «Крыніца».

Толькі сёння пачала адкрываць іх для сябе. І робіцца сумна, што многія цяперашнія глянцавыя каляровыя часопісы рэдка бываюць разумнейшыя за рэкламныя ўлёткі, што раз-пораз знаходзіш у паштовай скрынцы. Моладзі патрэбна іншае. І першы нумар «Бярозкі» за гэты год сведчыць, што людзі, якія робяць часопіс, гэта разумеюць.

Малюнак Янкі ВЛАДЫКІ
Янка ВЛАДЫКА, 14 гадоў,
г. Маладзечна

ваецца, не толькі жыве — яна вельмі цікавая і прыгожая! Часопіс цікавы і мне, і дзецям — іх у нашай сям'і трое.

Дай Бог вам добрага здароўя, новых ідэй!

Віктар РЫБАЧКІН,
г. Мінск

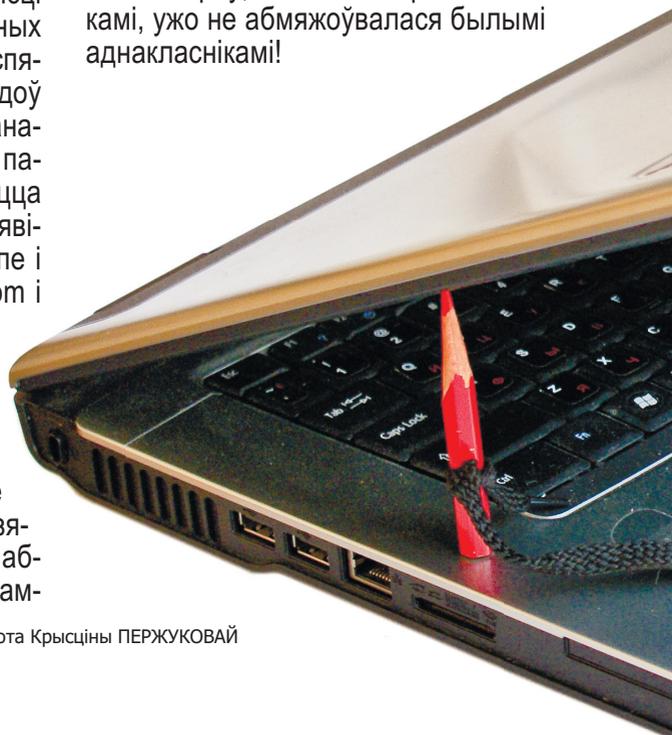
ЦУДЫ І ПАСТЫ САЦЫЯЛЬНЫХ СЕТАК

Кацярына ХАДАРОВІЧ

Сёння, калі тэмп жыцця амаль што не пакідае чалавеку вольнага часу, само сабой паўстае пытанне: як жа не згубіцца ў шэрых буднях і не застацца адзінокім? Знаёмства на вуліцах, на жаль, справа даўно неактуальная. Але не трэба сумаваць з гэтай нагоды: XXI стагоддзе падаравала нам новыя прасторы для зносін. Адна з самых прывабных, безумоўна, — Інтэрнет з яго сацыяльнымі сеткамі, якія паспяхова выконваюць задачу па аб'яднанню вялікіх мас людзей.

Усё пачалося ў 1995 годзе, калі ў ЗША быў створаны партал Classmates.com. Ён прапаноўваў карыстальнікам знайсці з дапамогай Інтэрнета старых школьных сяброў. Праект аказаўся вельмі паспяховым, што ў наступныя некалькі гадоў паспрыяла з'яўленню дзесяткаў аналагічных сервісаў. Але афіцыйным пачаткам бума сацыяльных сетак лічацца 2003—2004 гады. Менавіта тады з'явіліся на свет самыя масавыя ў Еўропе і Злучаных Штатах сайты MySpace.com і Facebook.com. Яны не толькі прапаноўвалі пошук школьных сяброў, але і падтрымлівалі адну з самых істотных патрэб чалавека — самавыяўляцца, прадастаўляючы магчымасць рабіць гэта праз стварэнне свайго другога, віртуальнага, «я». Дзякуючы гэтым парталам людзі пачалі абменьвацца не толькі кароткімі паведам-

леннямі пра сваё жыццё, але і фатаграфіямі, аўдыё- і відэафайламі, а кола сяброў, набытых карыстальнікамі, ужо не абмяжоўвалася былымі аднакласнікамі!

Фота Крысціны ПЕРЖУКОВАЙ

Самыя масавыя ў СНД сервісы такога тыпу — сайты, аналагічныя Classmates.com і Facebook.com: «Аднакласнікі» — Odnoklassniki.ru — і партал V Kontakte.ru. Кожны з іх налічвае каля 50 мільёнаў карыстальнікаў, аб'яднаных на падставе агульнага мінулага ці аднолькавых інтарэсаў.

Усё, што патрэбна чалавеку, каб далучыцца да сацыяльнай сеткі, гэта камп'ютэр з доступам да Інтэрнета і жаданне. Спачатку, каб зарэгістравацца, вам прапануюць запоўніць невялікую анкету, дзе патрэбна ўказаць пэўныя (гэта залежыць ад сайта) звесткі пра сябе, напрыклад, імя, узрост, навучальную ўстанову, якую вы скончылі ці ў якой вучыцеся. Гэтага звычайна дастаткова, каб далучыцца да сеткі, а далей вашы дзеянні амаль што неабмежаваныя.

Сайты, змагаючыся за папулярнасць, прапануюць сваім

карыстальнікам шматлікія сервісы, он-лайн-гульні, магчымасці для захавання і распаўсюджвання любых медыя-файлаў (фотаальбомаў, гуказапісаў, відэа). Пры дапамозе акаунта (уліковага запісу ў сацыяльнай сетцы з паведамленнем пэўных звестак пра сябе) чалавек, як і пры дапамозе прыватнага блога, можа знаёміць сяброў з вынікамі сваёй прафесійнай або творчай дзейнасці, удзельнічаць у групам, утвораных на падставе агульных інтарэсаў. Да таго ж, часам проста прыемна «спаткаць» людзей, якія нейкім чынам зніклі з нашага жыцця, з якімі вы раней разам адпачывалі ці вучыліся, даведацца пра іх навіны, расказаць пра свае, і, што самае цудоўнае, — заўсёды можна запрасіць такога чалавека на рэальную сустрэчу.

Таксама сацыяльныя сеткі дазваляюць нам адносна лёгка заводзіць новыя цікавыя знаёмствы. Асабліва гэта важна для сціплых або самотных людзей.

Сацыяльныя сеткі — з'ява маладая. Таму не дзіўна, што асноўныя іх карыстальнікі — людзі ад

18 да 24 гадоў. Яны творча і смела выкарыстоўваюць гэты выдатны шанц наладжваць зносіны, дзяліцца інфармацыяй. Аднак

38 ёсць у гэтай — увогуле прагрэсіўнай — з’явы свой адваротны бок.

! Псіхалагі папярэджаюць: празмернае захапленне сацыяльнымі сеткамі ў Інтэрнеце і, як вынік, скарачэнне зносін з рэальнымі людзьмі можа дрэнна адбіцца на псіхалагічным здароўі карыстальнікаў.

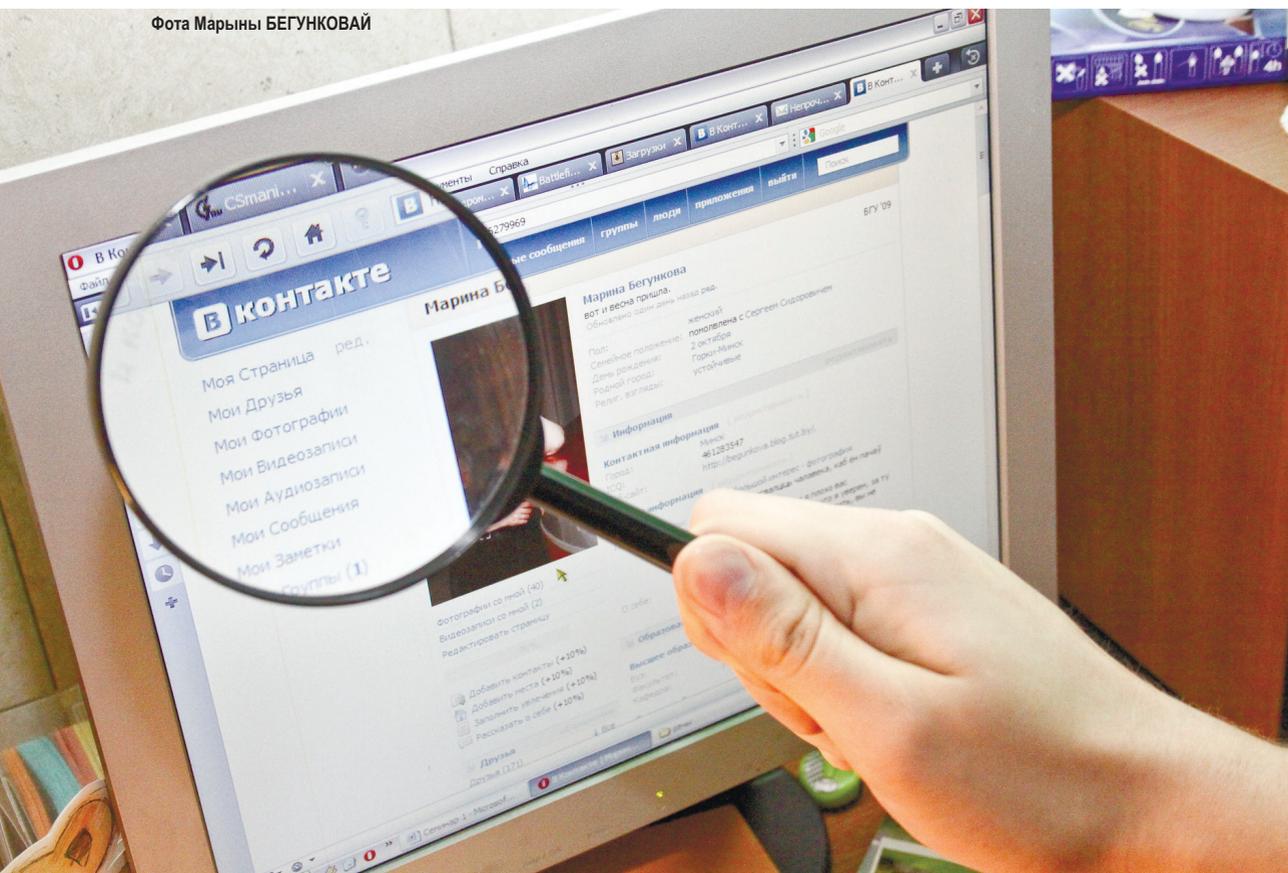
! Эксперты-сацыёлагі дадаюць, што злоўжыванне электроннымі стасункамі перашкаджае заводзіць рэальныя, міжасабовыя, якія і фарміруюць грамадства. Акрамя таго, сацыяльныя сеткі ствараюць у падлеткаў уражанне, нібыта сяброўства лёгка заваяваць і таму не страшна разбурыць.

! Паводле сцвярджэння псіхіятраў, у маладога пакалення, якому невядомы свет без Інтэрнета, можа развіцца

патэнцыяльна небяспечны погляд на рэчаіснасць і на месца асобы ў ёй: рэальнае жыццё пачынае здавацца юнакам і дзяўчатам занадта маркотным і не вартым асабліва ашчадных адносін, што ўтойвае ў сабе небяспеку суіцыду. Яшчэ небяспечныя сайты такога тыпу рызыкай выклікаць у людзей пэўную залежнасць — патрэбу кожны дзень па некалькі часоў праводзіць у Інтэрнеце. Дыягнаставаць у сябе самога гэткую залежнасць вельмі проста. Прыгадайце, калі апошні раз вы выбіраліся на сустрэчу з рэальнымі сябрамі, займаліся спортам ці чыталі кнігу. Калі тэрмін не больш за месяц — нагоды хвалявацца няма. А вось калі больш — трэба як мага хутчэй **прымаць меры**.

Фота Марыны БЕГУНКОВАЙ

Фота Марыны БЕГУНКОВАЙ

УВАГА!

- ☑ Па-першае, абмежаваць час, які вы праводзіце за камп'ютэрам (рабіць гэта варта паступова, скарачаючы Інтэрнет-сёрфінг на некалькі хвілін, але кожны дзень).
- ☑ Па-другое, сур'ёзна прааналізаваць, што менавіта прыцягвае вас да сеткі: цікавае кантактаванне, шанц самавыявіцца, праверыць свае творчыя здольнасці або проста спакуса бавіць час за лёгкай беззмястоўнай гутаркай.
- ☑ Па-трэцяе, успомніць пра сваё здароўе, бо празмернае сядзенне каля камп'ютэра пагаршае зрок, а абмежаванасць фізічнай актыўнасці і свежага паветра аслабляе мышцы, разумовыя здольнасці і імунітэт.

Адным словам, якой бы прывабнай ні здавалася нам віртуальнасць, жывём мы ўсё ж у рэальным свеце, які нельга падмяніць нават самымі цікавымі і ўтульнымі інтэрнет-прасторамі. І, у прыватнасці, сацыяльныя камп'ютэрныя сеткі павінны стымуляваць, а не падмяняць сабою жывыя чалавечыя стасункі. Калі не ленавацца і ўважліва азірнуцца навокал, заўсёды можна адшукаць цікавых людзей, якія не супраць сябраваць з вамі, дзяліцца **сапраўднымі** эмоцыямі і цеплынёй.

ЖЫВЫЯ

Ірына КЛІМКОВІЧ

Самыя старажытныя сведкі гісторыі Зямлі — камяні. Яны з далёкіх часоў выклікалі ў людзей асаблівую цікавасць, а некаторыя — і асаблівую пашану. Здавалася, быццам нехта нябачны і моцны параскідаў іх па зямлі. Фантазія стварала хваляючыя паданні... Цяпер мы ведаем, што той нябачнай і таямнічай сілай, якая перацягнула гэтыя агромністыя камяні, быў ледавік. Ды не адзін! Навукоўцы сцвярджаюць, што ледавікі прыходзілі на зямлю, дзе мы жывём, за апошнія 700—800 тысяч гадоў чатыры разы. Але продкі нашыя гэтага не ведалі і таму абагаўлялі велічныя камяні, складалі пра іх фантастычныя гісторыі. Нават цяпер ледзь не ў кожнай беларускай вёсцы вам абавязкова раскажуць сваю легенду пра валун з цудадзейнымі якасцямі.

ЗЛОСНАЯ АНТОСЯ

Сярод паданняў пра скамянелых людзей асабліва ўражваюць камяні-дзяўчаты і камяні-жанчыны. Так, каля мястэчка Лынтупы на Пастаўшчыне давялося занатаваць звесткі пра так званы Антосеў камень. Мясцовыя жыхары лічаць яго застылай у часе дзяўчынай Антосы. Паданне распавядае, быццам калісьці жыла яна ў гэтых мясцінах разам з братамі. Антосю моцна пакахаў тутэйшы хлопец і пачаў дамагацца яе рукі і сэрца. Дзяўчына ж смяялася з

тых заляцанняў. Адночы яна загадала закаханаму хлопцу прайсці праз небяспечнае балота, якое шырока разлеглася вакол іх вёскі. Як людзі ні адгаворвалі, хлопец усё ж пайшоў туды, і дрыгва паглынула яго. Калі браты Антосі даведаліся пра няшчасце, то выгналі сваю бяздушную сястру з хаты. Тая як села ў садзе пад вакном, так і праседзела там да самай раніцы. І ніводная слязінка не скацілася з яе вачэй.

КАМЯНІ

Як толькі развіднела, браты ўбачылі на тым месцы, дзе сядзела сястра, камень з нерухомым злосным тварам Антосі. Кажуць, што і цяпер уначы дзяўчына выходзіць з каменя, а хто яе сустрэне, той неўзабаве памірае.

Прыведзенае паданне не толькі тлумачыць паходжанне мясцовага каменя, але яшчэ і мае глыбокі маральны сэнс. Папярэджвае, чаго можна чакаць ад бяздушнага і бессардэчнага чалавека.

БЕЛАРУСКІЯ САДОМ І ГАМОРА

Засцерагаюць ад жыццёвых памылак і іншыя беларускія паданні. Да прыкладу, запісанае ў вёсцы Дубяні Барысаўскага раёна паданне распавядае наступнае. Некалі побач з вёскай знаходзілася яшчэ адна, куды неяк пад выглядам жабрака завітаў сам Хрыстос і папрасіўся перана-

чаваць. Ніхто са сквапных жыхароў не хацеў пусіць яго да сябе ў хату. І толькі адна бедная салдатка з немаўлём на руках дала «жабраку» прытулак. Яна зварыла місу нішчымнай заціркі і накарміла падарожнага. Назаўтра раніцай у хаце з'явілася шмат хлеба і іншага добра. Але пасля сняданка жабрак сказаў жанчыне ісці за ім і не азірацца. Раптам, калі яны адышлі ад вёскі на значную адлегласць, ззаду пачуўся неверагодны шум, хруст і людскія енкі. Жанчына не вытрымала і азірнулася. На месцы вёскі яна ўбачыла возера, а сама за парушэнне наказу скамянела разам з дзіцёнкам. Цяпер паглыбленне на камені лічыцца ў жыхароў вёскі Дубяні знакам ад калыскі, якая была за плячыма салдаткі.

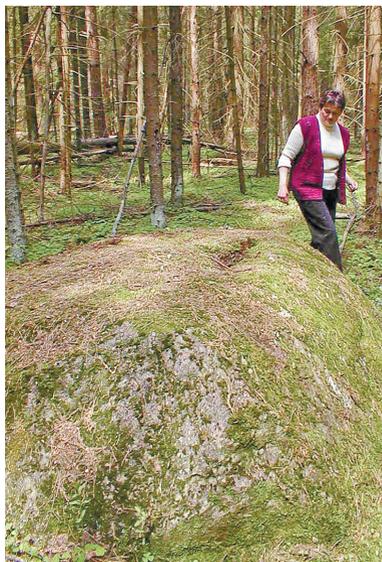
Такія паданні, дзе жанчына з-за парушэння табу ператвараецца ў камень, можна пачуць шмат дзе па краіне. Яны маюць аналогію з біблейскім сюжэтам пра старажытныя гарады Садом і Гомору і жонку Лота, ператвораную за непаслушэнства Богу ў саляны слуп. Але ў беларускіх паданнях ёсць істотныя адрозненні — на месцы паселішчаў утвараюцца азёры і камяні, што знаходзяцца побач. Не выключана, што нашы паданні не менш старажытныя, чым біблейскія, і ўзніклі незалежна ад Бібліі. Бо тлумачаць асаблівасці фарміравання нашага ландшафту, абагаўляюць яго і адносяцца да міфаў тварэння.

Фота Ірыны КЛІМКОВІЧ

Валун Сцяпан, або Сцёп-камень.
Вёскі Краснікі і Жамойцк, Докшыцкі раён.

42 КАБ ТЫ КАМЕНЕМ СТАЎ!

Натуральна, што апроч дзяўчат, жанчын і дзяцей у беларускіх паданнях робяцца камянямі і мужчыны. Легендарны камень Сцяпан, які ляжыць у вярхоўях ракі Віліі, паводле падання, таксама некалі быў чалавекам. Адзін селянін парушыў табу і пайшоў на Вялікдзень араць. Жонка, як звычайна, прынесла яму ў поле абед і, пакуль муж падсілкоўваўся, сварылася на яго за тое, што працуе на свята. Калі ж адыходзіла дадому, сказала ў адчаі: «Каб ты каменем стаў!» Сцяпан жа ёй адказаў: «А ты каб дрэвам стала!» Як толькі араты павёў плуг, то адразу ж скамянеў. Скамянелі і ягоныя валы, нават збанкі з-пад ежы. А кабета

фота Ірыны КЛІМКОВІЧ

Каля Скамянелай жанчыны.

Скамянелыя валы, паміж вёскамі Волы і Быкавічы Бярэзінскага раёна.

ператварылася ў хвою, якую потым сталі зваць «сасна Куліна».

На Вялікдзень нельга было не толькі працаваць, але і займацца іншымі справамі, якія парушаюць суладдзе на зямлі і ў прыродзе. Так, у нашага народа сустракаюцца паданні пра скамянелых палляўнічых, якія наважыліся ў святы для ўсяго жывога дзень пазбавіць жыцця дзікіх звяроў.

У фальклоры беларусаў можна сустрэць не толькі асобна скамянелых людзей ці жывёл, а нават... скамянелыя вяселлі. Звычайна гэта закаханыя, якія патаемна паехалі вячацца ў храм без бацькоўскага благаслаўлення, за што і былі пакараныя Богам. Станавіліся камянямі і тыя ўпартыя людзі з вясельнай працэсіі, якія пры сустрэчы з іншым вясельным поездам не хацелі саступаць яму дарогу.

Як бы там ні было, відавочна адно: у старажытных паданнях занатавана частка жыццёвага ладу нашых продкаў, іх духоўныя каштоўнасці, якія нам, цяперашнім, трэба яшчэ асэнсаваць і ўсвядоміць.

НАСУСТРАЧ ЛЕТУ!

Юлія МІНІЧ

Ва ўсім свеце так званы handmade (рэчы, якія зроблены сваімі рукамі) мае асаблівую каштоўнасць. І сапраўды, як можна параўнаць рэч, якая захоўвае ў сабе цеплыню і энергію чалавечых рук, з рэччу, зробленай машынай? Handmade падкупляе сваёй унікальнасцю і непаўторнасцю, а таксама дае магчымасць зрабіць падарунак, які будзе пасаваць пэўнаму чалавеку, адпавядаючы яго асабістым інтарэсам і жаданням.

Палёт сваёй фантазіі можна смела ўмясціць у звычайную рамку, якая ў выніку стане выразнай дэтאלлю інтэр'ера. Напрыклад, імправізаваны веласіпед можа стаць сімвалам здаровага ладу жыцця, успамінам пра мінулае сонечнае лета або шчырае, на ўсёй «веласіпеднай» хуткасці, імкненне да яго.

Для таго, каб зрабіць веласіпед, спатрэбяцца:

- драўляная рамка са шклом;
- тканіна;
- кавалак дроту;
- спецыі: гваздзіка і перац (гарошкам);
- лімон;
- клей.

Спачатку падрыхтуем састаўныя часткі кампазіцыі.

Ролю колаў будуць выконваць засушаныя кавалачкі лімона. У якасці рамы выкарыстаем дрот. На такой раме, канечне, нікога не атрымаецца падвесці, але выглядаць яна будзе як сапраўдная. Кіраваць веласіпедам будзем пры дапамозе руля, зробленага з некалькіх кавалачкаў гваздзікі. Арэхавая шкарлупіна паслужыць сядлом.

Калі ўсе элементы веласіпеда гатовы, пачынаем рыхтаваць рамку.

З дапамогай клею (напрыклад, ПВА) наклеіваем тканіну на заднюю сценку рамкі. Размяшчаем кампазіцыю і наклеіваем элементы на тканіну.

Каб ажывіць малянак,

Фота Юліі МІНІЧ

хаатычна раскідаем гарошынкi перцу пад коламі веласіпеда.

Усімі элементамі можна і трэба вар'іраваць: прыбіраць існуючыя і дабаўляць новыя. Усё залежыць ад вашых фантазіі і настрою!

Жыццё

Дар'я КАСТЭНКА

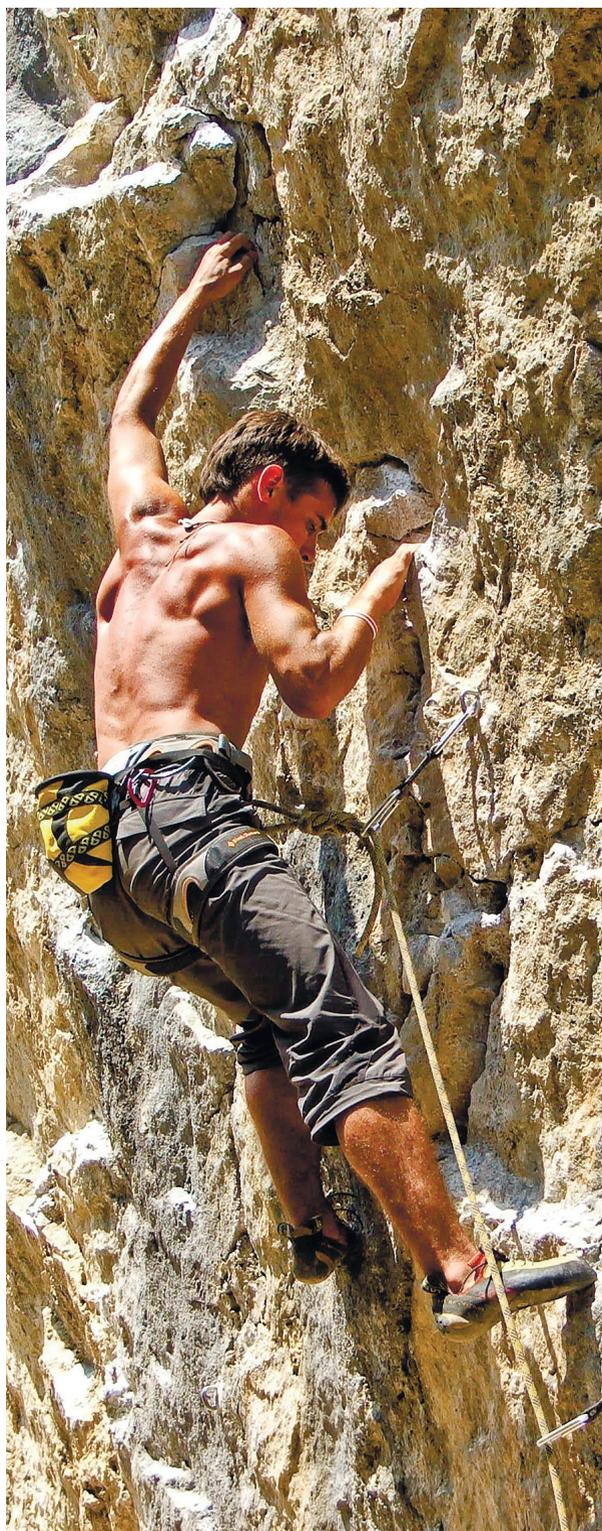
У дзяцінстве мы
весела караскаемся на
дрэвы, турнікі і шведскія
сценкі. Потым вырастаем
і ўсё часцей чуем ад
навакольных: «Сорамна,
ужо не маленькі. Нельга».

Адкрыю вам сакрэт:
МОЖНА. Можна зноўку
навучыцца пакараць
вышыню, пераадольваць
сябе, стаць упэўненым,
моцным, трывалым. Вам
дапаможа спартыўнае
скалалажанне.

Дзвюма «сталіцамі»
беларускіх скалалазаў
лічацца Мінск і Гомель.

Яшчэ ёсць клубы ў
Брэсце, Віцебску,
Магілёве, Пінску,
Бабруйску, Барысаве.
Для школьнікаў і
студэнтаў існуюць секцыі
пры цэнтрах турызму і
краязнаўства.

« П а в е р т ы к а і »

Фота Дзяніса БРУЕВА

Ад Лошыцы да Венесуэлы

Скалалажанне і альпінізм — роднасныя, але розныя віды экстрэмальнага спорту.

Галоўная мэта альпіністаў — узыходжанне на горныя вяршыні. Галоўная мэта скалалазаў — праходжанне са страхоўкай вертыкальнай трасы вышыней не больш за 35 метраў. Скалалазы праводзяць свае трэніроўкі і спаборніцтвы як на натуральным рэльефе, так і «пад дахам». Штучныя стэнды называюцца скаладрамамі. У Мінску іх некалькі, а самы вялікі — створаны на базе Рэспубліканскага цэнтра турызму і краязнаўства навучэнскай моладзі.

Натуральных скал на Беларусі, мякка кажучы, небагата. Таму для трэніровак у «баявых умовах» беларускія скалалазы выезджаюць за межы краіны. Пачаткоўцы ўпадабалі Дзеньшы — скальны масіў пад Жытомірам. Больш сталыя скалалазы адпраўляюцца ў Крым, на Каўказ, у Альпы і нават у Гімалаі. У канцы 2007 года беларуская група з 8 чалавек паспрабавала ўзысці па заходнім схіле гары Аўтана ў Венесуэле. Але гара, на жаль, не пакарылася беларусам: клімат Венесуэлы аказаўся для іх занадта гарачым і вільготным.

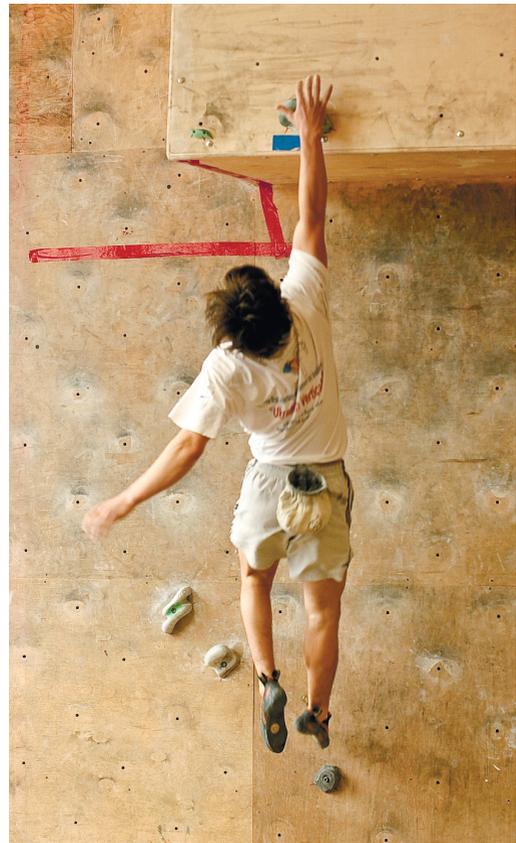
Для трэніровак на адкрытым паве-тры айчынныя скалалазы асвойваюць закінутыя прамысловыя пабудовы. На свой страх і рызык наладжваюць страхоўку, забіваюць крукі, нацягваюць вяроўкі. У Магілёве, напрыклад, мясцовыя экстрэмалы прыстасавалі для сваіх мэт старую апору разбуранага моста. На ёй абсталявалі некалькі маршрутаў рознай катэгорыі складанасці. Цяпер «Бык» — вядомы ў Беларусі скаладрама пад адкрытым небам.

У Мінску традыцыйнае месца трэніровак скалалазаў — рэшткі старога млына

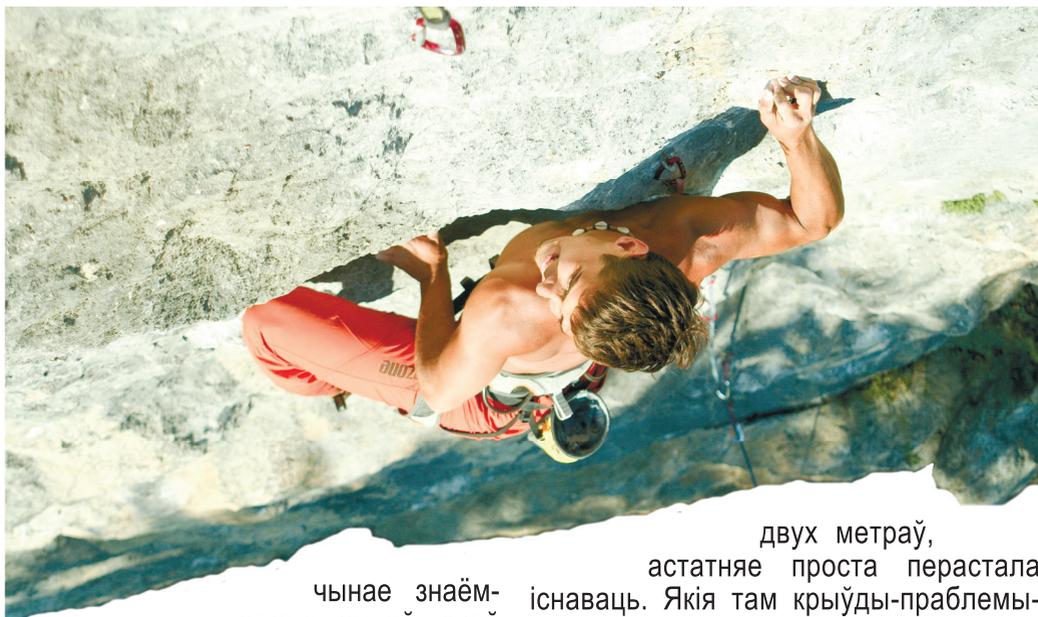
ў Лошыцкім парку. Там захаваліся два з паловай паверхі цаглянага будынка, у сцяну якога ўбілі спецыяльныя кастылі для страхоўкі. Аднак такія «самадзейныя трасы» не заўсёды бяспечныя. Мінскія экстрэмалы добра памятаюць выпадак, калі вясной 2008 года ў Лошыцы сарвалася са сцяны дзяўчына-скалалаз. Страховачны кастыль не вытрымаў удару і выскачыў са сцяны. Падзенне з вышыні другога паверха закончылася для дзяўчыны цяжкімі пераломамі: унізе былі абломкі цэгля.

Уверх, да сябе сапраўднага!

— Каб пазбегнуць траўмаў, трэба заўсёды правільна страхаватца, — па-

фота Івана БЕСЕРА

Фота Дзяніса БРУЕВА

чынае знаёмства з кожнай новай групай інструктар Рэспубліканскага цэнтра турызму і краязнаўства навучэнскай моладзі Фёдар Корбут.

Палову маіх першых заняткаў займае інструктаж па тэхніцы бяспекі. Нарэшце я апранаю страхавачную абвязку. Гэта сістэма адмысловых рамянёў, якая зашпільваецца на поясе і прымацоўваецца праз карабін да страхавачнай вяроўкі. Калі я сарвуся, абвязка ўтрымае мяне.

...Першы маршрут на скаладроме аказаўся досыць лёгкім. Трымацца за штучныя камяні-зачэпы, набітыя на драўляную сценку, адно задавальненне: яны вялікія і зручныя.

— Мацней адштурхоўвайся нагамі, яны павінны выносіць цябе наверх! — раіць знізу інструктар. — Цэнтр цяжару бліжэй да сцяны!

Мой няшчасны «цэнтр цяжару» (інакш кажучы, «пятая кропка») ад сцяны ўпарта спрабуе аддаліцца. Валасы лезуць у вочы, здзьмухваю іх і гляджу наверх. Яшчэ два метры да столі! Увесь свет для мяне зараз звужаецца да гэтых

двух метраў, астатняе проста перастала існаваць. Якія там крыўды-праблемы-трывогі! Усё засталася дзесьці ўнізе, а тут толькі я і сцяна, якую мне абавязкова трэба перамагчы.

Якая нязручная зачэпка... Ну як тут наогул можна ўтрымацца, калі ты не чалавек-павук?! З апошніх сіл падцягваюся і пляскаю далонню ў столь. Перамога! Мяне перапаўняе гонар, такі моцны, што ён нават заглушае боль у напружаных руках.

— Ці не за гэтым людзі ідуць у клуб — за пераадоленнем сябе і новым поглядам на жыццё? — пытаюся, спусціўшыся, у Фёдара Корбута.

— І за гэтым у тым ліку, — адказвае Корбут. — Скалалажанне — гэта ў першую чаргу барацьба з сабой. Тут чалавек выяўляе свае самыя лепшыя якасці, не толькі фізічныя, але і маральныя — мужнасць, волю, вытрымку. Таму большасць скалалазаў і альпіністаў вельмі паспяховыя людзі — і ў асабістым жыцці, і ў бізнесе. Горы даюць нам не толькі цудоўны адпачынак і чыстае паветра, але і выпрабаванні, з якімі не сустрэнешся на раўніне. Вытрымаўшы іх, пачынаеш больш паважаць сябе.

— Якія спартыўныя заняткі могуць дапамагчы скалалазу? Магчыма, ёсць нейкія адмысловыя практыкаванні?

— Перш за ўсё трэба распрацоўваць пальцы, каб яны былі ўчэпістымі і моцнымі. Дапамогуць турнік, кісцевы эспандэр, адцісканне на пальцах. Калі не можаце адціснуцца ад падлогі — адціскайцеся ад сцяны альбо лаўкі. Для скалалазаў карысныя ўсе віды спорту, што развіваюць трываласць, «ставяць» доўгае дыханне: плаванне, бег на доўгія дыстанцыі, баскетбол, веласпорт.

Экстрэмальны спорт — гэта лад жыцця. Ён несумяшчальны з тытунём і алкаголем.

— Як праводзяцца спаборніцтвы па спартыўнаму скалалажанню?

— Ёсць тры асноўныя віды спаборніцтваў. Лажанне на складанасць — праходжанне са страхойкай складаных трас.

Лажанне на скорасць — праходжанне больш простых трас, але зрабіць гэта трэба як мага хутчэй, такі акрабатычны спрынт. І боўдзерынг — праходжанне асабліва складаных трас невялікай вышыні (да чатырох метраў). Ёсць таксама змяшаныя віды спаборніцтваў, напрыклад, лажанне на складанасць і хуткасць, боўдзерынг плюс лажанне на хуткасць.

Але пара зноў на сцяну!

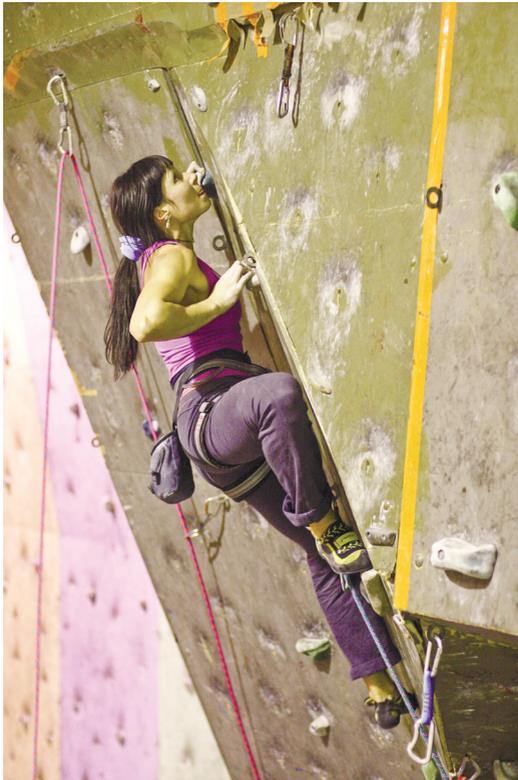
Натхнёная першым поспехам, пераходжу да маршруту, частка якога мае адмоўны нахіл, адпаведна альпінісцкай тэрміналогіі — навіс. Слаба разумею, як буду на яго караскацца. Дагары нагамі?! Цікава, як вунь таму хлопцу ўдаецца праходзіць маршрут па столі?

Вось тут я падцягнуся, стану бокам да сцяны, адштурхнуся нагой і выкіну сябе наверх. А вось зручная зачэпка, у якой змяшчаецца амаль палова далоні. Ай!

Новае, жахлівае адчуванне — левая рука саслізгвае з каменя! Павісаю на правай, адчайна спрабую падцягнуцца, але пальцы зрываюцца. Я падаю! На імгненне сэрца замірае — але страхойка надзейна ловіць мяне. І вось я ўжо спускаюся, адштурхоўваючыся нагамі ад сценкі і моцна нагадваючы сабе Стывена Сігала.

У канцы трэніроўкі пераконваюся, што скалалажанне не саступае пейнтболу па ўзроўню адрэналіну ў крыві. І дае нагрузкі больш, чым любыя трэнажоры. Аб гэтым няветліва паведамляюць мне ньючыя ў самых нечаканых месцах мускулы.

Нічога, усё абавязкова атрымаецца. Як там казаў інструктар? Галоўнае — жаданне. І воля да перамогі.

Аляксандр ЛЕВІТАС: «УСЕ ПАСПЯХОВЫЯ ЛЮДЗІ — ШМАТМЕРНЫЯ»

Нядаўна ў Мінску прайшоў семінар вядомага ізраільскага бізнес-трэнера і пісьменніка, аўтара дзелавага бестселера «Больш грошай ад вашага бізнесу» Аляксандра Левітаса. А яшчэ Аляксандр — і зорка першай велічыні ў свеце інтэлектуальных гульняў, і выпускнік мінскай школы № 42. Адным словам, у нас былі ўсе падставы сустрэцца з ім пасля семінара і ўзяць інтэрв'ю для «IQ-клуба».

Дар'я КАСТЭНКА,
трэнер
па інтэлектуальных гульнях,
член інтэлектуальнага клуба
«Што? Дзе? Капі?»
у Беларусі

Дасье:

Незалежны бізнес-трэнер і кансультант Аляксандр Левітас — адзін з самых вядомых рускамоўных экспертаў у галіне партызанскага маркетынгу. (Партызанскі маркетынг — пошук таных або наогул бясплатных спосабаў рэкламы і маркетынгу,

якія дазваляюць прасоўваць свой тавар або паслугу, не ўкладваючы або амаль не ўкладваючы ў гэта грошай. — Рэд.)

Нарадзіўся ў Мінску, ва ўзросце 17 гадоў разам з сям'ёй эмігрыраваў у Ізраіль. Выпускнік тэль-авіўскай акадэміі рэкламы і капірайтынгу.

Хобі: інтэлектуальныя гульні, рукапашны бой. Чэмпіён Ізраіля, экс-чэмпіён свету па «Што? Дзе? Калі?». Уладальнік чорнага пояса па баявому мастацтву нунчаку-до, чэмпіён Ізраіля 2002 г. па нунчаку-кумітэ. Доўгі час быў трэнерам па ўсходніх адзінаборствах.

— Алекс, вось цытата з аднаго беларускага сайта, прысвечанага наладжванню ўласнага бізнесу: «**Беларусы гультаяватыя па натуре, бізнесініцыятыва ў іх — з'ява досыць рэдкая**». Як вы, ураджэнец Мінска, лічыце, наколькі гэты прысуд адпавядае рэальнасці?

— Насамрэч абсалютна не адпавядае. У канцы ХХ стагоддзя два амерыканскія навукоўцы, Данко і Стэнлі, даследавалі біяграфіі мільянераў, якія свой першы мільён зарабілі самастойна. У прыватнасці, звярталася ўвага на тое, адкуль чалавек родам. Абсалютнымі чэмпіёнамі сталі выхадцы з СССР, у тым ліку і з Беларусі, — менавіта гэтыя людзі аказваліся прыроджанымі бізнесменамі і станавіліся мільянерамі часцей за ўсіх.

Тое, што сам я нарадзіўся і вырас у Мінску, ніколькі не перашкодзіла мне стаць паспяховым бізнес-трэнерам. Зрэшты, прыводзіць у прыклад сябе неяк няправільна, таму нагадаю чытачам «Бярозкі», што расійскі Саюз прамыслоўцаў і прадпрымальнікаў пятнаццаць гадоў запар узначальваў беларус Аркадзь Вольскі.

Любыя развагі аб няздольнасці або нясхільнасці беларусаў да бізнесу — не

больш як самаапраўданне людзей, якія не маюць смеласці прызнацца: «Гэта я гультаяваты і безыніцыятыйны». Вось яны і гавораць: «Усе беларусы...» Маўляў, што з мяне ўзяць, мы ж усе такія.

— Ці дапамагаюць інтэлектуальныя гульні дасягаць поспеху ў жыцці? Калі так, то якім чынам? Часам жа прыходзіцца сутыкацца з поглядам, што большасць знаўцаў — дзівакі, далёкія ад жыцця.

— Гульня сапраўды збірае вакол сябе людзей незвычайных, дзівосных і цікавых. За рэдкім выключэннем, гэтыя людзі шматмерныя. Акрамя плоскасці прафесійнай — прафесіі або бізнесу, які корміць, у іх ёсць і плоскасць інтэлектуальных гульняў. Больш таго, часта акрамя «Што? Дзе? Калі?» яшчэ і іншыя захапленні. Анатоль Васерман, напрыклад, не толькі гуляе ў «Сваю гульню», але і кансультуе палітыкаў, і канструюе вузлы да стралковай зброі.

Больш таго, кантактаванне ў суполцы інтэлектуалаў дапамагае гэтую шматмернасць развіваць. Бо навокал шмат людзей з «перпендыкулярных светаў», якія могуць аб сваім свеце распавесці займальна і ярка. Такія «вандроўкі» не толькі робяць тваё жыццё больш цікавым, але і развіваюць гнуткасць розуму. Ты пачынаеш у сваёй асноўнай прафесіі глядзець на рэчы шырэй. Нездарма практычна ўсе паспяховыя людзі — шматмерныя.

Калі, напрыклад, радавы менеджэр можа вырашыць нейкую праблему толькі тымі двума спосабамі, якім яго навучылі ў інстытуце, то гулец з інтэлектуальнага клуба можа прымяніць да сітуацыі і той спосаб, якім падобную праблему вырашала ў напалеонаўскай войску, і той, якім яна вырашаецца ў мурашніку, і той, які выкарыстоўваюць пры праектаванні камп'ютэ-

50 раў. Такім чынам, шанцаў знайсці аптымальнае рашэнне становіцца больш.

— А як выглядаюць вашы жыццёвыя мэты? Як «правільна» расстаўляць прыярытэты ў жыцці? Вы паспяховы ў бізнесе чалавек. Вашы асноўныя задачы канцэнтруюцца у гэтай сферы?

— Я задам сустрэчнае пытанне. Як называюць «чалавека адной мэты»? Правільна — фанатыкам або маньякам. Згадзіцеся, непахвальныя эпітэты.

Мала дабіцца поспеху ў жыцці, трэба каб гэты поспех яшчэ і зрабіў вас шчаслівым. А для гэтага жыццё павінна быць збалансаваным. Што гэта значыць? Тое, што вашы мэты і каштоўнасці — у ідэале — павінны адначасова знаходзіцца ў некалькіх абласцях. Я называю гэту схему «табурэтам каштоўнасцей».

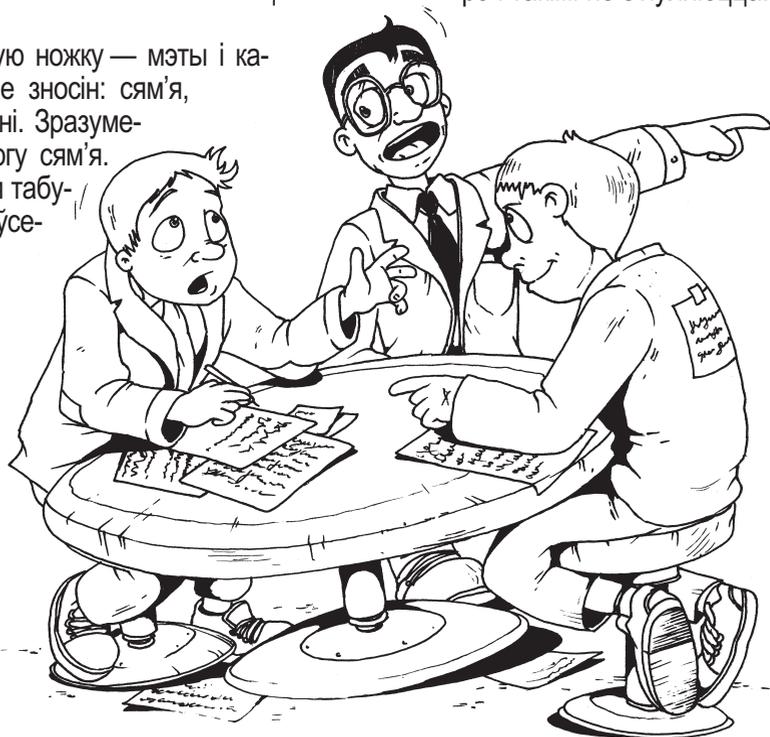
Мэты ў галіне бізнесу, кар’еры вельмі важныя. Але гэта толькі адна апора ў жыцці. Уявіце сабе табурэт усяго з адной ножкай. Як доўга вы здолееце на ім уседзець? Невялікае хістанне — і вы паляціце на падлогу.

Дададзім другую ножку — мэты і каштоўнасці ў галіне зносін: сям’я, сябры, калегі, вучні. Зразуме-ла, у першую чаргу сям’я. На такім двухногім табурэце ўжо можна ўсе-дзець пэўны час.

Трэцяя ножка — вашы хобі, захапленні. Яны значаць не так мала, як здаецца. Зараз растлумачу, чаму. Калі ўсе вашы інтарэсы сканцэнтраваны ў адной сферы, узнікаюць дзве праблемы. Па-першае, мазгі пачынаюць зацыклівацца — і адбываецца «выгаранне»: чалавек становіцца неэфектным, страчвае цікавасць да таго, чым займаецца. Па-другое, мысленне такога чалавека робіцца плоскім і нецікавым, як фанерная лінейка.

Трохногі табурэт ужо можа стаяць, але ўсё ж будзе хістацца і можа перакуліцца. Таму дадамо чацвёртую ножку — сама-развіццё: адукацыю, пашырэнне эрудыцыі, адкрыццё ў сабе новых талентаў. Гэта патрэбна для таго, каб, з аднаго боку, забяспечыць аснову для вашага поспеху, а з другога — каб вам ніколі не было сумна з самім сабой.

Калі вашы мэты і каштоўнасці ляжаць у розных сферах — паверце, няўдача ў адной з іх не падасца вам канцом жыцця. Памятайце: выйсце практычна заўсёды ЕСЦь. І большасць тых сітуацый, якія здаюцца нам тупіковымі, насамрэч такімі не з’яўляюцца.

ГУЛЯЕМ СА ЗНАЎЦАМІ

12 ПРОБНЫХ ПЫТАННЯЎ

Марыце адчуць сябе сапраўдным знаўцам, гульцом элітарнага тэле-клуба? Паспрабуйце свае сілы!

Сёння мы прапануем вам 12 сапраўдных пытанняў «Што? Дзе? Калі?». Пазмагайцеся з «прафесійнымі» знаўцамі! Адказвайце на гэтыя пытанні камандай, разам з сябрамі альбо ў адзіночку.

Мы размясцілі заданні па ўзрастанні складанасці. Пытанні 1—3 — са школьных турніраў, 4—8 — студэнцкая ліга, 9—12 паставілі ў тупік многіх спрактыкаваных знаўцаў.

1. У адным з маскоўскіх трамвайных дэпо ў канцы 1970-х гадоў на сцяне дыспетчарскай віселі тры светлавых табло з надпісамі: «Галалёд», «Туман» і...

Назавіце трэці надпіс, калі ў Беларусі гэта адзін з дванаццаці.

2. Раней гэта былі вялікія бочкі з накрыўкамі. Пасярэдзіне такой бочкі размяшчалася крыжавіна з лопасцямі, якая прыводзілася ў рух з дапамогай рычага. Правобразам якой сучаснай бытавой прылады з'яўляюся апісаны агрэгат?

3. Акцёр Дэйл Клоуз, вялікі аматар Шэкспіра, у завяшчанні напісаў, каб пасля яго смерці перадалі ў тэатр у якасці рэквізіту менавіта гэта. Што?

4. У 1996 г. пасля выхаду кнігі ў свет выдавец паціснуў аўтару руку і сказаў: «На дзіцячых кнігах, Джо, грошай не зробіш». Аўтар любіць успамінаць гэты эпізод — бо неўзабаве на адным з яго чэкаў з'явілася сума ўжо з шасцю нулямі. Сёння аўтара афіцыйна называюць «самым да-

рагім пісьменнікам у свеце». Назавіце гэтага аўтара.

5. Паводле народных уяўленняў, так званыя «тэксты тварэння», якія апісваюць жыццё і пакуты апавядальніка, валодаюць магічнай абароннай сілай. Назавіце літаратурнага героя, які чатыры разы выкарыстаў падобную «замову» і тройчы з яе дапамогай пазбегнуў смерці.

6. У сакавіку 2006 года група энтузіястаў на тэрыторыі аэрапорта «Мінск-1» зрабіла гэтую рэч, самую вялікую ў свеце, дыяметрам 2,16 м, пабіўшы тым самым рэкорд амерыканцаў, занесены ў Кнігу рэкордаў Гінеса (1,63 м адпаведна). Назавіце гэтую рэч двума словамі.

7. Барацьбіт за незалежнасць, срэбра, вядомы мараплавец, географічны тэрмін

Малюнак Вадзіма БАГРЬІЯ

52 і нават... італьянскі горад. Усё гэта можна знайсці ў адным месцы. А дзе?

8. У вядомай расійскай валеібалісткі Кацярыны Гамавай рост 202 см. Таму яе ампула ў гульні — нападаючая — цалкам лагічнае. Вельмі лагічнай выглядае і «ваенна-паэтычная» мянушка спарсцменкі. Напішыце гэтую мянушку з шасці літар.

9. «Тут можна выцягнуцца ва ўсю даўжыню, лежачы на спіне і склаўшы рукі на грудзях. Вы можаце вельмі зручна ляжаць на спіне, падняўшы калені да падбародка, але неўзабаве перавернецца, таму што галава перавешвае».

Якому геаграфічнаму аб'екту прысвечаныя гэтыя радкі?

10. У 1857 годзе жыхар амерыканскага штата Мэрыленд быў асуджаны на 10 год турмы за тое, што захоўваў дома гэтую кнігу. Назавіце яе аўтара.

11. Прагучаўшы на ўсю краіну ў 1979 годзе, гэтае пытанне засталася без адказу.

Тым не менш адказ на яго можна знайсці, напрыклад, у Мігеля Сервантэса, які сцвярджае, што «гэта ўсё роўна што дрэва без пладоў і лісця або ж цела без душы». Што гэта за пытанне?

12. У вершы для дзяцей расказваецца пра двух хлопчыкаў, адзін з якіх быў «апануты і абуты», а другі «разуты і распрануты». Якія два эканамічныя паняцці тлумачыліся ў гэтым вершы?

Малюнак Вадзіма БАГРЬЯ

8. «Кацюша»: каментары: па-першае, яе ім'я каця, па-другое, яна «выстрэльвае» мячамі, як лётчарка; каментары: самае сале-нае ў свеце. На павярхні Мёртвага мора можна ляжаць: вада выштурхоўвае чалавека.
9. Мёртвае мора. каментары: самае сале-нае ў свеце. На павярхні Мёртвага мора можна ляжаць: вада выштурхоўвае чалавека.
10. Гарыет Бічэр-Стоў; каментары: яе раман «Хадзіна дзядзькі Тома» быў забаронены ў паўднёвых штатах ЗША.
11. «Што такое рыцар без кахання?» Камен-тары: песня з фільма «Д'Артаньян і тры муш-кетэры».
12. «Вага брут» і «вага нета».

1. Лістапад.
2. Прапальная машына.
3. Чэрап. каментары: для славаўтара эпизода ў п'есе «Гамлет».
4. Джонан Ролінг.
5. Калабок.
6. Снежны камяк.
7. На карце Паўднёвай Амерыкі. каментары: усе гэта назвы краін. Балівія названа ў гонар Сімо-на Балівара, Калумбія — у гонар Калумба, Арген-ціна — ад іспанскага слова argentum — срэбра, Эквадор — ад слова «экватар», Венесуэла — у перакладзе «маленькая Венечыя».

Сур'ёзны ВесялуН

Апошнія два гады мяне садзяць за парту з Юрам Селюном.

Юра — вельмі таленавіты... у галіне прыколаў. Толькі ён можа на ўроку засунуць руку ў партфель суседкі, дастаць адтуль бутэльку з вадою і пры гэтым запытацца ў яе: «Хочаш піць?»

З-за таго, што Юра любіць прыколвацца, у класе яму далі мянушку Клоун. Лічу, што мне пашанцавала з ім сядзець. З аднаго боку, гэта добра — школьныя ўрокі здаюцца не такімі сумнымі, але з другога — наша настаўніца з-за яго ўвесь час глядзіць на нашу парту.

Так ці інакш, але ў нашым класе больш цікава, чым у цырку. Вось ужо дзе смех падаўжае жыццё!

І ўсё ж самая галоўная рыса Юры Селюна — уменне трымаць свае абяцанні. Так што прыродная весялосць не замянае яму сур'ёзна і сумленна ставіцца да сваіх сяброў.

Яніна АСІПЦОВА,
СШ № 31 г. Магілёва, 6 «Г» клас

Азарт пераўвасаблення

Гэты здымак на наш конкурс даслалі пяць сябровак з горада N.

Сяброўкі вучацца ў N-скай школе, сядзяць за суседнімі партамі, а ў вольны ад заняткаў час забаўляюцца пераўвасабленнем у герояў папулярнай гульні «Мафія». І як сапраўдныя мафіёзі, яны не пакінулі нам ніякіх звестак пра сябе, акрамя імёнаў і прозвішчаў: Ілона Бурачэўская, Соф'я Масюкевіч, Ксенія Каспяровіч, Валерыя Дзіканава, Марыя Кандуховіч (хто з дзяўчат за кадрам — невядома).

Сёмуха

Марына ФЕДАРЭНКА

У цэнтры сцэны ўстаноўлена бяроза. Гучыць музыка.

На сцэну выходзяць дзяўчаты і выконваюць танец з вянкамі. У канцы танца з'яўляюцца дзве вядучыя. Ім на галовы надзяваюць вянкi.

Першая вядучая. Добры дзень, дарагія госцікі!

Другая вядучая. Добры дзень вам, хлопчыкі!

Добры дзень, дзяўчаткі!
Запрашаем вас усіх
На гульні і забаўкі.

Першая вядучая. Бо сёння ў нас Зялёныя святкі.

Другая вядучая. Нашы продкі святкавалі Сёмуху ў перыяд актыўнага росту раслін. Працягвалася свята два-тры дні. Людзі ўпрыгожвалі свае хаты зялёнымі галінкамі, лісцем, падлогу высцілалі аерам. Таму Сёмуху яшчэ называлі Зялёнымі святкамі.

Першая вядучая. І лічылася яна дзявоцкім святам, таму што дзяўчына сімвалізуе маладосць і прыгажосць прыроды.

Другая вядучая. А зараз мы зададзім вам пытанні. Адказваюць на іх толькі дзяўчаты!

Што азначае «накарміць бярозавай кашай»? (*Насцябаць розгай.*)

Як называліся расліны, якімі ўпрыгожвалі будынкi і памяшканні? (*«Май».*)

Назвы якіх грыбоў звязаны з бярозай? (*Падбярозавік, бярэзіца.*)

Колькі дзён святкавалася Сёмуха? (*2-3 дні.*)

Калі ў хату прыходзілі сваты, галіны якога дрэва давалі ў адказ, каб выказаць згоду на шлюб? (*Бярозы.*)

А якія — каб выказаць адмаўленне? (*Сасны, дуба.*)

Дзяўчатам, якія адказалі правільна, вядучыя прапаноўваюць выйсці на сцэну і ўручаюць сімвалічныя бранзалеты.

Першая вядучая. У Сёмушны дзень дзяўчаты збіраліся ў гурты, спявалі песні, вадзілі карагоды, плялі вянкi, варажылі на лёс. Зараз мы з вамі таксама на лёс варажыць будзем. Дзяўчаты, станьце, калі ласка, вакол нашай бярозкі і загадайце жаданне. Потым кінце вянок на дрэва. Калі ваш вянок зачэпіцца — жаданне збудзецца, калі ўпадзе — не.

Дзяўчаты па чарзе кідаюць вянкi.

Другая вядучая. Вялікі дзякуй! Усе вашы жаданні абавязкова здзейсняцца, у кагосьці раней, а ў кагосьці пазней. А цяпер мы з вамі будзем «пускаць вянкi», каб з берага паглядзецц на «квітнеючыя

хвалі». Рэчку зробім самі. Падзяліцеся, калі ласка, на дзве каманды — дзве «хвалі». Станьце за рысай, якую вы бачыце, паралельна адна адной. Я пляскаю ў далоні, а ўдзельніцы хуценька па чарзе перадаюць вянок уздоўж сваёй «хвалі». Калі вянок дойдзе да канца, апошняя дзяўчына бяжыць з ім у галаву шарэнгі і зноў пускае па «хвалі». І так паўтараецца да таго часу, пакуль першая на пачатак гульні ўдзельніца зноў не апынецца наперадзе.

На сцэне ідзе гульня «Вянкi».

Другая вядучая. А ці ведаеце вы, што на Сёмуху быў такі абрад — «кумленне»? Дзяўчаты цалаваліся праз вянок, дарылі адна адной падарункі і пасля гэтага лічыліся кумамі, сяброўкамі на ўсё жыццё. Альбо... на тэрмін свята.

Першая вядучая. Адкажыце, калі ласка, дзяўчаты, на пытанне: ці хочаце вы быць сяброўкамі? (*Гучаць адказы.*)

Цудоўна! Тады няхай кожная пацалуецца праз вянок з дзяўчынай з процілеглай каманды і абмяняецца. (*Адбываецца «кумленне».*)

Другая вядучая. Вось як добра! Вы больш не глядзіце адна на адну як саперніцы. Цяпер вы сталі сяброўкамі. А зараз трэба і кума прыглядзецц, з якім вы на Пятра куміцца будзеце.

Першая вядучая. Не думайце, мае даражэнькія, што калі Сёмуха — гэта дзявоцкае свята, то хлопцы ў ім не прымалі ўдзел. Прымалі, але толькі пасля заканчэння рытуальных дзеянняў.

Якое ж свята без хлопцаў, сапраўды? Дык давайце загадаем хлопцам загадкі, няхай яны адгадваюць, а мы іх пачастуем.

Вядучыя раздаюць дзяўчатам карткі з загадкамі. Удзельніцы чытаюць іх услых.

Вечна беланогая, ды сукенкі ўсё мяняе,
То яна зялёная, то празрыста-залатая,
А зімовым ясным днём адлівае серабром. (*Бяроза.*)

Многа рук, а нага адна. (*Дрэва.*)
Сярод агарода стаіць уroda,
Хто за яе прымецца, той і сам скрывіцца. (*Дзядоўнік.*)

* * *

Вісіць — зялёны, ляціць — жоўты, а ляжыць — чорны. (*Ліст.*)

56 Зялёная прыгажуня стаіць ля вады —
косы палощча. (Вярба.)

* * *

Ля дарогі шарык белы
Вецер б'е, а шарык цэлы.
А як дзьмухнуць хлапчукі —
Пух ляціць ва ўсе бакі.
(Дзьмухавец.)

Другая вядучая. А зараз кожнай дзяўчыне трэба выбраць хлопца, з якім яна на Пятра куміцца будзе. Таму, дзяўчаты, станьце з хлопцамі ў карагод. Наша кумагорліца будзе ў сярэдзіне круга рухацца супраць агульнага ходу карагода.

Першая вядучая. Калі музыка спыніцца, дзяўчына, якая ішла супраць ходу карагода, таксама спыняецца. Хлопец, які апынецца супраць яе, будзе на Пятра яе кумам. І такім чынам выбірае сабе кума кожная ўдзельніца.

Па сцэне рухаецца карагод.

Цяпер у кожнай з вас ёсць хлопец, з якім яна на Пятра будзе куміцца. Таму давайце разам патанчым.

Другая вядучая. У каго душа не вуклая, запрашаем на польку беларускую.

Усе танчаць польку.

Першая вядучая.

Сёння свята праслаўлялі,
Пачастункі атрымалі,
Усіх са святам віншавалі,
Ля бярозанькі гулялі.

Другая вядучая.

А на Сёмуху жадалі,
Каб збыліся казкі-сны,
Каб дзяўчаты вас кахалі
І чакалі ўсе вясны.

Першая вядучая. Да пабачэння!

Усе разам. Да наступнага Сёмушнага свята!

Дзе яно, тое лепшае?

Вольга ГУРНОЎСКАЯ

Часта прыходжу дадому расчараваная. Доўга сяджу, думаю. Шукаю адказы на пытанні. Чаму ён так зрабіў? Чаму яна так сказала? Чаму яны такія жорсткія, абьякавыя, ненатуральныя? Стараюся знайсці ўсім нейкае апраўданне, хоць маленькую зачэпачку, каб не губляць надзею на тое, што ўсё яшчэ зменіцца ў лепшы бок.

А дзе яно, тое лепшае?

Калі людзі глухія да высокага. Нядаўна слухала класічную музыку. Сапраўднае свята для душы. Столькі эмоцый, пачуццяў! Столькі слоў без слоў. У гэтай музыцы ўвасоблены цэлыя жыцці людзей, іх радасці і пакуты, узлёты і падзенні. Слухаеш і плачаш. Слухаеш і смяешся. І — чуеш такое выказванне дзяўчыны з крэсла побач: «Как такое можно слушать? Это ужас! Не понимаю». Сапраўды, гэта жак. Як такую музыку можна не разумець? Нават шкада дзяўчыну.

Дзе яно, тое лепшае?

Калі маладыя людзі замест таго, каб у сваіх адносінах кіравацца сапраўднымі пачуццямі, кіруюцца кароткачасовай асаподай, выгадай і нават эгаізмам. Дзяўчына з хлопцам сустракаюцца ўжо некалькі месяцаў. Глядзяць адно аднаму ў вочы, прызнаюцца ў каханні. Пры сустрэчы віншую дзяўчыну з першым каханнем. Яна вельмі здзіўлена:

— Адкуль ты ведаеш, што яно ў мяне першае?

— Ты ж сама аб гэтым гаварыла каханаму.

— І што? Мала што я магла сказаць...

Я быццам пад халодны дождж трапіла. Стаяла і не ведала, што сказаць.

Дзе яно, тое лепшае?

Калі, пачуўшы ў грамадскім транспарце беларускую гаворку, людзі глядзяць на цябе, як на цуд. А ў крамах прадаўцы не ведаюць, што такое «гарбата», і многія дзеці вучаць родную мову як замежную.

Дзе яно, тое лепшае?

Калі замест веры ў светлую будучыню, у дабро, у Бога многія маладыя людзі вераць у нешта чорнае, страшнае, невядомае. Чорнае адзенне, чорныя валасы, сектанцкія пярсцёнкі і кулоны. Нават знак святога крыжа для некаторых стаў прадметам насмешак і абраз.

Дзе яно, тое лепшае?

Сэрца падказвае: яно ёсць! Жыве ў кожным з нас. Яно ёсць! Толькі чакае сваёй хвіліны. Яно ёсць!

А можа, яно тут?

У бацькоўскай любові. Калі маці корміць малаком сваё немаўля. Калі спявае яму тую чароўную песню, якую чула ад сваіх бацькоў. Калі бацька вучыць сына гуляць у футбол, а дачку — катацца на веласіпедзе. Калі збіраецца за сталом уся сям'я.

А можа, яно тут?

У сапраўдным сяброўстве. Што бы ні здарылася, табе дапамогуць, да цябе падыдуць, дадуць добрую параду. Ты можаш плакаць, можаш смяяцца, а можаш проста маўчаць, цябе зразумеюць. Без слоў. Потым, калі захочаш, сам усё раскажаш.

А можа, яно тут?

У высокім слове паэта, калі кожны маленькі радочак праходзіць праз яго, а таму і праз тваю душу і прарастае ў ёй назаўсёды. У жыцці ў імя творчасці і ў творчасці ў імя жыцця.

Яно тут! Яно ёсць! Але так хочацца, каб лепшага было болей!

Аляксей ХЛЯСТОЎ: «Я РАМАНТЫК ПА НАТУРЫ»

Фота з асабістага архіва Аляксея ХЛЯСТОВА

На ўступным экзамене ў музычную школу маленькі Лёша заспяваў песню Чабурашкі і... раптам заплакаў. Так яму стала шкада няшчаснага «пушысціка», у якога не было сяброў. Таленавіты хлопчык з рабочай сям'і не толькі атрымаў музычную адукацыю: сёння Аляксей Хлястоў — адзін з самых вядомых беларускіх выканаўцаў. З ім — першае інтэрв'ю «Дынаміка».

Прывітанне ўсім меламам і будучым музыкам! Музыка вакол нас заўсёды — уявіце, што чуць я мы здольны ўжо за пяць месяцаў да нараджэння! Старажытнагрэчаскі філосаф Арыстоцель сцвярджаў, што з дапамогай музыкі можна ўплываць на фарміраванне характараў людзей!

Натуральна, сучасная музыка і яе творцы таксама ўплываюць на нас, наш настрой і на самаадчуванне. Як? Якім чынам? У якой ступені? Гэта ўсё і будзе агучваць для вас наш «Дынамік». У матэрыялах рубрыкі вы сустрэнецеся з зоркамі сцэны, даведаецеся пра сакрэты іх папулярнасці, зазірняце ў захапляючы свет закуліся.

Задавайце любыя пытанні, спрачайцеся, дасылайце свае разважанні і пажаданні.

Ваш музычны гід Вольга НАВАЖЫЛАВА.

— **Аляксей, вы самі як лічыце, што дапамагло вам стаць вядомым артыстам?**

— У дзяцінстве я быў вельмі мэтанакіраваным. Заўсёды адстойваў свае погляды, лічыў, што не трэба саромецца быць самім сабой. У школе, здаралася, мяне дражнілі за мой невысокі рост. Але я не даваў крыўдзіцелям спуску і сам сябе абараняў. У выніку ўсе зразумелі, што з Хлястова здэкавацца не атрымаецца. Гэта быў момант самасцвярджэння, які вельмі важны для хлопца ў пераходным узросце. Я ўжо тады адчуваў, што трэба быць упэўненым у сабе, каб дасягнуць нечага ў прафесіі, каб у будучым абараняць інтарэсы сваёй сям'і, сваіх дзяцей.

— **Дарэчы, імя Аляксей у перакладзе са старажытнагрэчаскай мовы і азначае «абаронца»...**

— Так, я вельмі люблю сваіх бацькоў, жонку, дзяцей. І заўсёды імкнуся падтрымаць іх, гэта мне таксама дапамагае ў жыцці.

— **У якой школе вы вучыліся?**

— Вучоба ў мінскай школе № 150 з музычным ухілам дала мне многа сур'ёзных ведаў па музычным мастацтве. Там цудоўныя педагогі! А з хорам «Ветрык» мы нават займалі прызавыя месцы на розных конкурсах. У школе я навучыўся добра танцаваць, адчуваць рытм (цікава, што там цяпер вучыцца і мая дачка ад

60 першага шлюб Паліна). Аднак каб стаць вядомым, аднаго характару і нават аднаго таленту мала. Трэба атрымаць многа розных навываў і ўвесь час працаваць. Асабіста мне вельмі дапамагла праца за мяжой, у Бахрэіне. Я пасталеў як асоба, прывык браць на сябе адказнасць за свой музычны калектыў і знаходзіць выйсце са складаных сітуацый. Я вывучыў англійскую мову, стаў разбірацца ў юрыспрудэнцыі. Было вельмі цяжка! Але карысна для загартыкі. Калі мы з жонкай вярнуліся ў Беларусь, то ўклалі ўсе заробленыя грошы ў шоу-бізнес, пайшлі ва-банк і выйгралі.

Фота з асабістага архіва Аляксея ХЛЯТОВА

Дарэчы, мне вельмі пашчасціла з жонкай, яна мяне разумее, ведае, наколькі мая праца важная для мяне. Алена вельмі мне дапамагае. Яна — важная «адзінка» майго музычнага калектыву. Лічу, што чалавеку, асабліва творчому, надзвычай важна знайсці спадарожніка жыцця, які будзе падтрымліваць усёй душой.

— **А як вы пазнаёміліся з вашай жонкай?**

— Якраз у Бахрэіне, куды абодва — незалежна адно ад аднаго — прыехалі

выступаць. Алена — музыкант, спявачка, сур'ёзна займалася класічнай музыкай. Адночы ў Бахрэіне яна са сваім калектывам прыйшла на маё выступленне. Я спяваў прыгожую рамантычную песню і сваім шчырым выкананнем расчуліў яе. Паміж намі прамільгнула іскра.

— **Хто ваш любімы казачны герой?**

— У мяне і сёння дома «жыве» мой Чабурашка. Яшчэ з дзяцінства люблю ката Леапольда: ён такі добры, яго імкнуцца пакрыўдзіць, але ён не губляе мудрасці і душэўнай раўнавагі. І ўрэшце дабрыня перамагае.

— **Вы перфекцыяніст — імкняцеся ўсё рабіць ідэальна?**

— Імкнуся, але бывае, што проста не хапае часу. У мяне ж сям'я — адказнасць вялікая!

— **Затое ёсць дзеля чаго жыць!**

— Так, ёсць сям'я, ёсць гледачы — на маіх канцэртах поўныя залы! Прыхільнікі маёй творчасці стварылі цудоўны фан-клуб. Мы праводзім інтэрнет-конкурсы, я запрашаю пераможцаў у кафэ, яны атрымліваюць мае асабістыя прызы. Людзі ў фан-клубе вельмі добрыя, душэўныя.

— **Упэўнена: які артыст, такія і прыхільнікі. Вы вельмі пазітыўны чалавек!**

— Такім стараліся мяне выхаваць бацькі. Я з рабочай сям'і, мама і тата ў маладосці прымалі ўдзел у самадзейнасці і заўсёды імкнуліся падтрымаць маю цікавасць да музыкі. Напэўна, у нейкай ступені мне ўдалося рэалізаваць мары маіх бацькоў. Яны ганарацца мной і падтрымліваюць ва ўсім.

— **Вобраз спевака-рамантыка вельмі адрозніваецца ад вашай унутранай сутнасці?**

— Не, не вельмі. Я рамантык па натуре. Іншая справа, што застаецца мала часу для рамантычных учынкаў. Але калі я спяваю прыгожую песню, заўсёды ўспамінаю прыемныя моманты жыцця. Гледача падмануць немагчыма! Людзі ж усё роўна сустракаюцца з намі ў магазінах, у кафэ і бачаць, якія мы ў рэальнасці.

— Вы шчаслівы чалавек. У вас ёсць поспех у прафесіі, любімая жанчына, дзеці. Гэтага вы дабіліся ўласнай працай. А што цяпер у вашых планах?

— Мару стварыць свой прадзюсерскі цэнтр.

— Таму і паступілі вучыцца на прадзюсера?

— Практычных ведаў у мяне дастаткова, але трэба было іх сістэматызаваць. Сёння я дапамагаю цудоўнай маладой спявачцы Сашы Салавейчык. Ужо гатова аранжыроўка песні, якую

напісала для яе мая жонка. Гэта вялікая асалода для творчага чалавека — дзяліцца сваімі прафесіянальнымі набыткамі, адчуваць, што твае шматгадовыя напрацоўкі дапамагаюць іншым.

Фота з асабістага архіва Аляксея ХЛЯСТОВА

Конкурс

ВЫ ГЭТА ВЕДАЕЦЕ?

Увага! Той, хто першым правільна адкажа на пытанні, атрымае эксклюзіўны сюрпрыз з аўтографам Аляксея Хлястова.

1. На якім міжнародным конкурсе 2005 года пасляхова выступіў Аляксей Хлястоў (дарэчы, спявак быў першым беларускім удзельнікам у тым музычным спаборніцтве)?

2. З якім вядомым расійскім прадзюсерам у свой час супрацоўнічаў Аляксей і з якім знакамітым расійскім спеваком запісаў дуэт?

Віктарына

ДАСЛЕДЧЫКІ

Пытанні нашай віктарыны — няпростыя. Але перакананы, вам будзе цікава шукаць адказы на іх. Пераможцу — сюрпрыз!

1. Якая жывёла была першым сімвалам гурта «Нейра Дзюбель»?
2. Які беларускі гурт заснаваў сваё ўласнае свята (святкуецца ў пачатку лістапада) і як яно называецца?
3. У якой школе вучылася Ганна Хітрык (гурт «ДетиДетей»)?
4. Які музычны інструмент вырабляецца з дрэва, у якое трапіла маланка?
5. Назавіце як мага больш беларускіх музыкаў, якія выступаюць сёння ў іншых краінах.

Падарожжа ў краіну лялек

Алена СЦЯПАНАВА

**Усіх, хто любіць лялек, але лічыць сябе
занадта вялікім, каб гуляць у іх, а таксама
тых, хто ніколі не любіў гуляць у лялькі і
нават паблажліва пасміхаўся з гэтага занятку,
запрашаем у захапляльнае падарожжа!**

Краіну, якую мы наведеам, насяляюць традыцыйныя народныя лялькі. Гульнявыя, абрадавыя і абярэжныя, вядомыя яны ад часоў сівой даўніны.

Адна з першых сярод іх — сапраўдная Папялушка. Для яе вырабу попел разводзілі вадой і каталі шар — атрымлівалася галава. Высушвалі, з ільняной анучкі рабілі сукенку, прымацоўвалі да галавы — вось і лялька. Простая ў выкананні, яна тым не менш вельмі шанавалася і захоўвалася як найвялікшая каштоўнасць. З ёй не гулялі, а перадавалі ў спадчыну па жаночай лініі, звычайна на вяселлі,

ад бабулі ўнучцы: ляльчка лічылася за хавальніцай сямейнага ачага...

Але ж гэта гісторыя толькі адной лялькі. Пакрысе мы пазнаёмімся і з іншымі.

А кожны, хто зацікавіцца традыцыйнай народнай лялькай, з дапамогай нашых майстар-класаў зможа стварыць сваю ўласную лялечную краіну.

Сёння ж у нас у гасцях — лялькі Дзесяціручка і Неразлучнікі. Згрупаваныя яны па прынцыпе падабенства вырабу.

Схема даецца толькі на Дзесяціручку, але, зрабіўшы яе, вы зможаце змайстраваць і астатніх лялек.

Дзесяціручка

Гэтую ляльку прынята было дарыць на вяселлі маладусе. З такой шматрукай памочніцай маладая гаспадыня проста абавязана была ўпраўляцца з гаспадаркай на «выдатна»! А яшчэ ёсць лялькі Шасціручкі — іх прынята дарыць дзяўчатам і жанчынам, якія захапляюцца рукадзеллем (і, дададзім ад сябе, наогул творчым людзям), і лялькі Шаснаццаціручкі. Варта толькі ўявіць, наколькі не стае часу сучасным людзям, каб зразу мець каштоўнасць такога падарунка!

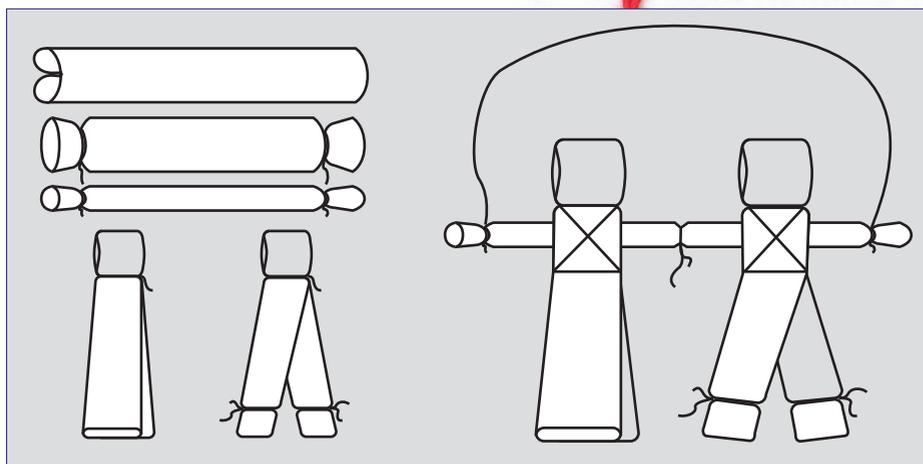

Фота Крысціны ПЕРЖУКОВАЙ

Неразлучнікі

Лялькі, якімі даўней упрыгожвалі вясельны цягнік. Па адной руцэ («рука» робіцца з бярозавай шчэпкі) у маладога і маладой вольныя, адна ж — агульная. Гэта каб лягчэй жыццёвыя нягоды пераносіць, каб у радасці і бядзе быць сілай, бо разам. Цудоўны падарунак і маладым, і на «сярэбранае» альбо «залатое» вяселле (бацькам ці бабулям з дзядулямі).

Схема зборкі лялек «Неразлучнікі»

Чаго многа з чароўнага рога?

Алена МАЛЬЧЭЎСКАЯ,
Канстанцін ДРОБАЎ (фота)

Што атрымаецца, калі сабраць разам непатрэбныя вінцікі, гайкі, металічныя дэталі ад розных механізмаў і дзвярны замок? Паўкіло металалому? Машына часу? Што-небудзь цяжкое, чым цвік забіць можна? Не, усе гэтыя адказы няправільныя. Атрымаецца... вельмі сімпатычная і гарэзлівая карова!

Пабачыць такую карову, а тасама яшчэ шмат чаго чароўнага, прыгожага і незвычайнага, але вырабленага са звычайных прадметаў і матэрыялаў, можна было ў Нацыянальным цэнтры

мастацкай творчасці дзяцей і моладзі, дзе ў лютым-сакавіку прайшла выстава «3 рога ўсяго многа». У ёй удзельнічалі калектывы народных студый дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, якія носяць званне народных, з усёй Беларусі. Больш як 350 прац прадставілі выхаванцы 46 студый: кераміка, саломалляценне, бісерапляценне, мяккія цацкі, фларыстыка і інш. Для тых, хто не паспеў наведаць выставу, часопіс «Бярозка» праводзіць кароткую фотаэкскурсію.

Лідзя РЭУТАВА, "Бібліятэчная мыш", г. Бабруйск

Кацярына БЯЛІНСКАЯ, "Малочны агрэгат", г. Мінск

Ангеліна КАШЭЎСКАЯ, "Лютасы", г. Мінск